

17.5.2021

Lausuntoyhteenveto ehdotuksesta valtioneuvoston periaatepäätökseksi Helmi-elinympäristöohjelmasta

Johdanto

Lähes puolet Suomen luontotyypeistä ja 12 % Suomen lajeista on uhanalaisia. Suurin syy uhanalaistumiskehitykseen on elinympäristöjen väheneminen ja laadullinen heikkeneminen. Suomi on sitoutunut omalta osaltaan pysäyttämään luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen. Tämä edellyttää nopeita ja kattavia toimia. Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman kohdassa 3.1 Hiilineutraali ja luonnon monimuotoisuuden turvaava Suomi asetetaan tavoitteeksi pysäyttää luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen Suomessa ja saavuttaa YK:n biodiversiteettisopimuksen tavoitteet. Yksi keskeisistä hallitusohjelman toimenpiteistä on toteuttaa heikentyneiden elinympäristöjen tilan parantamiseen tähtäävä toimintaohjelma.

Helmi-elinympäristöohjelman päätavoitteena on vahvistaa Suomen luonnon monimuotoisuutta ja parantaa elinympäristöjen tilaa muun muassa suojelemalla ja ennallistamalla soita, kunnostamalla ja hoitamalla lintuvesiä, perinnebiotooppeja ja metsäisiä elinympäristöjä sekä kunnostamalla pienvesi- ja rantaluontoa. Tavoitteena on myös edistää ekosysteemipalveluja, vesiensuojelua, hiilensidontaa sekä muuta ilmastonmuutoksen hillintää ja muutokseen sopeutumista.

Helmi-ohjelmassa asetetaan vuoteen 2030 ulottuvat määrälliset ja laadulliset tavoitteet elinympäristöjen kunnostukselle sekä suojelualueilla että niiden ulkopuolella. Ohjelma toteutetaan 40 toimenpiteellä, joihin kuuluu kunnostuksen ja hoidon toimien lisäksi myös poikkileikkaavia ohjelman tietopohjaan sekä viestintään ja sidosryhmäyhteistyöhön liittyviä toimenpiteitä. Lisäksi ohjelmassa on laadittu toimenpiteet ohjelman edistymisen ja vaikuttavuuden seurannalle.

Lausunto valtioneuvoston periaatepäätösluonnoksesta pyydettiin seuraavilta tahoilta: BirdLife Suomi ry, Etelä-Karjalan liitto, Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus, Etelä-Pohjanmaan liitto, Etelä-Savon ELY-keskus, Etelä-Savon maakuntaliitto, Hämeen ELY-keskus, Hämeen liitto, Kaakkois-Suomi ELY-keskus, Kainuun ELY-keskus, Kainuun liitto, KEHA-keskus, Keski-Pohjanmaan liitto, Keski-Suomen ELY-keskus, Keski-Suomen liitto, Kymenlaakson liitto, Lapin ELY-keskus, Lapin liitto, Liikenne- ja viestintäministeriö, Luonnontieteellinen keskusmuseo, Luonnonvarakeskus, Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ry, Maa- ja metsätalousministeriö, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry, Metsähallitus, Metsäteollisuus ry, Natur och Miljö ry, Pirkanmaan ELY-keskus, Pirkanmaan liitto, Pohjanmaan ELY-keskus, Pohjanmaan liitto, Pohjois-Karjalan ELY-keskus, Pohjois-Karjalan maakuntaliitto, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus, Pohjois-Pohjanmaan liitto, Pohjois-Savon ELY-keskus, Pohjois-Savon liitto, Pro Agria, Päijät-Hämeen liitto, Saamelaiskäräjät, Satakunnan ELY-keskus, Satakuntaliitto, Suomen kuntaliitto, Suomen luonnonsuojeluliitto, Suomen metsäkeskus, Suomen metsästäjäliitto, Suomen riistakeskus, Suomen Vesiensuojeluyhdistysten liitto ry, Suomen ympäristökeskus, Svenska lantbruksproducenternas centralförbund SLC r.f., Työ- ja elinkeinoministeriö, Uudenmaan ELY-keskus, Uudenmaan liitto, Valtiovarainministeriö, Varsinais-Suomen ELY-keskus, Varsinais-Suomen liitto, WWF Suomi

Lausuntoaika oli 20.4.-12.5.2021. Lausuntoja annettiin yhteensä 31 kappaletta. Lausuntoja antoivat Bioenergia ry, BirdLife Suomi ry, Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus, Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen hankekoordinaattori, Etelä-Pohjanmaan liitto, Etelä-Savon maakuntaliitto, Kainuun liitto, Kalatalouden keskusliitto, Keski-Pohjanmaan liitto, Keski-Suomen ELY-keskus, Korkeasaaren eläintarhan säätiö, Kymeenlaakson liitto, Maa- ja metsätalousministeriö, Metsähallitus, Metsäteollisuus ry, OTSO Metsäpalvelut Oy, Pirkanmaan ELY-keskus, Pohjois-Karjalan ELY-keskus, Pohjois-Pohjanmaan liitto, Pohjois-Savon ELY-keskus, Suomen kuntaliitto, Suomen luonnonsuojeluliitto, Suomen luonnonsuojeluliiton Kymenlaakson piiri ry, Suomen luontopaneeli, Suomen metsäkeskus, Suomen metsästäjäliitto, Suomen riistakeskus, Suomen Vesiensuojeluyhdistysten liitto ry, Uudenmaan ELY-keskus, Uudenmaan liitto, WWF Suomi.

Tässä lausuntoyhteenvedossa on ensin tiivistetty saadut lausunnot ryhmiteltynä organisaation mukaan. Tämän jälkeen on tehty yhteenveto saaduista lausunnoista Helmi-ohjelman väliotsikoiden mukaisesti.

Helmi-ohjelmasta annetut lausunnot organisaation mukaan ryhmiteltynä

Maakuntaliitot

Etelä-Savon maakuntaliitto

Etelä-Savon maakuntaliitto pitää hyvänä sitä, että Helmi elinympäristöohjelma on laadittu laajassa ministeriöiden välisessä yhteistyössä ja että Helmi -otsikon alla on syntynyt hyvää yhteistyötä myös kuntien, järjestöjen, muiden viranomaistahojen ja maanomistajien välillä. Luonnon monimuotoisuus tulee huomioida kaikessa toiminnassa ja sen ylläpito on kaikkien vastuulla.

Etelä-Savon maakuntaliitossa ollaan erityisen tyytyväisiä siihen, että luonnonsuojeluvaroja voidaan kohdistaa Helmi-ohjelman mukaisesti myös ennallistamiseen. Kun paikalliset maanomistajat, yhdistykset ja muut toimijat osallistuvat kunnostamistyöhön, saadaan parempi hyväksyntä ja vaikuttavuus. Paikallisia tahoja on hyvä kuulla jo Helmi alueiden suunnittelu- ja valintavaiheessa.

Etelä-Savon maakuntaliitto kannattaa sitä, että Helmi -ohjelmaa toteuttamaan ehdotetaan alueellisten yhteistyöryhmien perustamista. Etelä-Savon maakuntaliitto on mielellään mukana alueellisessa yhteistyöryhmässä ja voi edesauttaa Helmi -ohjelman tavoitteiden toteutumista mm. maakuntakaavoituksen ja aluekehittämisen keinoin. Etelä-Savon maakuntaliitto on myös käynnistämässä maankunnan sini-viherrakenneselvityksen laatimista, jonka laadintatyötä voi hyödyntää myös mm. Helmi-alueiden perustamisessa.

Osa maakuntakaavojen soidensuojelualuevarauksista on Etelä-Savossa odottanut toteutusta kaavoissa jo lähes parikymmentä vuotta, joten määrärahojen osoittaminen soidensuojeluun on aiheellista.

Arvokkaita lintuvesiä ja pienvesiä on Etelä-Savon maakuntakaavassa merkitty suojelumerkinnän ohella myös MY-merkinnällä. Kohteista valtaosa kaippaa kunnostustoimia. Lintuvesistä vain pieni määrä on valtakunnallisesti arvokkaita, joten kunnostustoimia ja -varoja tulee osoittaa myös maakunnallisesti ja paikallisesti arvokkaiden lintuvesien kunnostamiseen.

METSO-ohjelma on ollut onnistunut väline toteuttaa vapaaehtoisesti metsäluonnon suojelualueita. Helmi-ohjelman kautta METSO-ohjelmassa voidaan toteuttaa myös metsien ennallistamisen ja luonnonhoidon toimenpiteitä, mikä on hyvä lisä.

Pienvesien kunnostuksen osalta Etelä-Savon maakuntaliitto haluaa korostaa kalojen kutualueiden kunnostushankkeita sekä vaellusesteiden poistamista. Etenkin Saimaan jalokalakannat ovat uhanalaisia ja

myös niiden lisääntymismahdollisuuksia tulisi lisätä jokia ja puroja kunnostamalla sekä kannattamattomia pieniä voimalaitoksia ja patoja purkamalla.

Helmi ohjelmassa ei ole otettu huomioon maakuntakaavoituksen tuomia mahdollisuuksia viherrakenteen suunnittelussa ja turvaamisessa. Synergia valtion luonnonsuojelusuunnittelun kanssa on ilmeinen ja tätä pitäisi vahvistaa. Myöskään kuntakaavoitusta ei mietinnössä ole nähty käyttökelpoisena työkaluna, vaikka yleiskaavatyössä tehdään laadukkaita yksityiskohtaisia luontoselvityksiä. Luonnon monimuotoisuuden huomioiminen on kyllä otettu ohjelmassa huomioon valtion ja yksityisten talousmetsissä, mutta jostain syystä listasta on jäänyt pois kuntien omistamat virkistysalueet ja lähimetsät sekä näiden hyödyntäminen luonnon monimuotoisuuden turvaamisessa.

Myös alueellisessa viestinnässä ja sidosryhmätyössä sekä alueellisia yhteistyöryhmiä perustettaessa on kuntien ympäristöpalvelut ja maakuntaliitot otettava erityisesti huomioon.

Etelä-Savon maakuntaliitto pitää erittäin hyvänä sitä, että Helmi-ohjelman toimenpiteille on tehty laadukas ja tarkka seurantaohjelma.

Kainuun liitto

Helmi-elinympäristöohjelmassa on tuotu esiin selkeästi tavoitteet, luonnonhoitotoimenpiteiden määrät kohteittain sekä vastuutahot. Kainuun liitto pitää hyvänä, että Helmi -elinympäristöohjelman ehdotuksen tavoitteet, mm. suojella soita ja metsiä, toteutetaan maanomistajien kanssa vapaaehtoisesti neuvotellen. On tärkeää, että rahoitusta kohdennetaan myös Pohjois-Suomeen.

Ohjelman vaikuttavuuden arviointi -kohdassa todetaan, että Valtioneuvoston periaatepäätöstä varten tehdään kevään 2021 aikana ohjelman ekologisten, taloudellisten ja sosiaalisten vaikutusten arviointi. Kainuun liitto huomauttaa, että vaikutusten arviointien olisi tarpeen olla mukana erilaisten ohjelmien laadinnassa jo niiden valmisteluvaiheessa. Se varmistaisi lausunnon antajille mahdollisuuden antaa palautetta myös vaikutusten arvioinnista lausuntopyynnön yhteydessä.

Keski-Pohjanmaan liitto

Keski-Pohjanmaan liitto pitää hyvänä sitä, että Helmi elinympäristöohjelma on laadittu laajassa ministeriöiden ja sidosryhmien välisessä yhteistyössä.

On kuitenkin hyvä muistaa, että paikallisella taholla ja toimijoilla on hyvin harvoin mahdollista tarjota tai osallistua kustannuksiin omalla rahoituksellaan, vaikka motivaatiota tähän saattaisi olla. Siksi Keski-Pohjanmaan liitto näkee tärkeänä, että luonnonsuojeluvaroja kohdistetaan Helmi-ohjelman mukaisesti myös ennallistamiseen. Kohteiden ennallistaminen tuo työtä, parantaa ympäristön tilaa sekä virkistys- ja luontomatkailumahdollisuuksia. Kun paikalliset maanomistajat, yhdistykset ja muut toimijat osallistuvat kunnostamistyöhön, niin hankkeille saadaan parempi hyväksyntä ja vaikuttavuus. Paikallisia tahoja on hyvä kuulla jo Helmi alueiden suunnittelu- ja valintavaiheessa. Vaikka Helmi-alueita perustetaan alueellisiin monimuotoisuuskeskitymiin, on tärkeää että niiden perustaminen tapahtuu yhteisymmärryksessä ja yhteistyössä maanomistajien kanssa.

Helmi ohjelman kautta METSO-ohjelmassa voidaan toteuttaa myös metsien ennallistamista ja luonnonhoitotoimenpiteitä mikä on hyvä asia. Tärkeää on se, että Helmi ohjelman toimenpiteet perustuvat vapaaehtoisuuteen.

Alueellisessa viestinnässä ja sidosryhmätyössä sekä alueellisia yhteistyöryhmiä perustettaessa on kuntien ympäristöpalvelut ja maakuntaliitot otettava huomioon

Keski-Pohjanmaan liitto pitää hyvänä sitä, että Helmi-ohjelman toimenpiteille on tehty laadukas ja tarkka seurantaohjelma.

Kymenlaakson liitto

Kymenlaakson liitto pitää myönteisenä, että Helmi-ohjelma edistää luonnonsuojelua pitkänjänteisesti ja laajana kokonaisuutena. Vapaaehtoisuus on lähestymistapana tärkeä periaate. On tärkeää, että uusien suojelualueiden perustaminen tapahtuu yhteisymmärryksessä ja yhteistyössä sidosryhmien ja maanomistajien kanssa. Haasteena on, että suojelutoimia ei voida aina kohdistaa aktiivisesti tietyille alueille tai aluekokonaisuuksille. Tästä syystä tulee kiinnittää erityistä huomiota neuvontaan ja vuoropuheluun erityisesti maaomistajien kanssa siten, että toimenpiteet voidaan kohdistaa joutuisasti ja kustannustehokkaasti luonnon monimuotoisuuden kannalta keskeisille alueille.

Pohjois-Pohjanmaan liitto

Pohjois-Pohjanmaan liitto vastaa maakunnan toimintaympäristön kehittämisestä ja maankäytön suunnittelusta. Luonnon monimuotoisuutta kuten soiden suojelua, arvokkaita lintualueita ja perinnebiotooppeja on käsitelty Pohjois-Pohjanmaan vaihemaakuntakaavoissa. Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavan uudistamistyö käynnistyy vuoden 2021 loppupuolella. Yhtenä käsiteltävänä teemana on sini-viherrakenne ja ekosysteemipalvelut.

Pohjois-Pohjanmaan maakuntaohjelman 2022–2025 valmistelussa elinvoimainen ja monimuotoinen luonto tunnustetaan terveellisen arjen tukijalkana. Pohjois-Pohjanmaan toimijoilla on keskeinen rooli ja vastuu huolehtia luonnon monimuotoisuudesta elämän ja elinkeinojen edellytysten turvaajana.

Uudenmaanliitto

Etenkin kaavoituksen näkökulmasta on tärkeää, että ohjelmassa keskitetään toimenpiteitä laajemmiksi kokonaisuuksiksi ja pyritään ekologisten kokonaisuuksien huomioon ottamiseen. Vapaaehtoisuus on sinänsä tärkeä periaate, mutta se ei ole välttämättä laajasti käytettynä kustannustehokkain tapa ja voi vaikeuttaa kokonaisuuksien muodostamista ekologisen hyödyn kannalta tehokkaiksi. Samat puutteet koskevat määräaikaista suojelua. Näillä toimintatavoilla ohjelmaan on todennäköisesti sisällytettävä siis enemmän luonnoltaan arvokasta tai ennallistettavaa pinta-alaa, jotta kannatettavat tavoitteet voisivat toteutua.

Uudenmaan liitto pitää tärkeänä, että ohjelman toteuttamista edistävien keskeisten toimijoiden yhteistyö on koko ohjelmakauden jatkuvaa. Toivottavaa on etenkin yhteisen tietopohjan ja toimijoiden keskinäisen ymmärryksen kasvattaminen. Maakunnan liittojen osallistuminen ohjelman toteuttamiseen on perusteltua esimerkiksi esitetyissä alueellisissa yhteistyöryhmissä. Maankäytön suunnittelun eri tasot on tärkeä kytkeä Helmi-alueiden valintaprosessiin ja toteuttamiseen vähintään tiedonvaihdon sekä valuma-alesuunnittelun osalta. Suhdetta maankäyttö- ja rakennuslain mukaiseen suunnitteluun olisi hyvä avata ohjelmassa enemmän. Aluekehittämisen kannalta on tarpeen tunnistaa toimenpiteiden merkitys luonnon virkistyskäytölle sekä matkailulle. Uudenmaan luontoalueille kohdistuva käyttöpaine ja kulutus on jo nyt paikoin hyvin suurta. Ennallistettavien alueiden arvoille tulee taata riittävä suoja maankäytöltä ja sen vaikutuksilta myös pitkällä aikavälillä.

Ilmastonmuutos lisää tarvetta toimivalle ja hyvin kytkeytyneelle ekologiselle verkostolle. Toimivuuden kannalta erityisen tarpeellista on saada muodostettua eteläiseen Suomeen vahvempi suojelualueiden

verkosto ja sen kanssa muiden luonnon monimuotoisuutta vahvistavien toimenpiteiden kokonaisuus. Tähän haasteeseen Helmi-elinympäristöohjelma vastaa todennäköisesti vain osittain.

Ohjelmassa on tarpeen tehdä myös ylimaakunnallisia tarkasteluja, jotta monimuotoisuuden tilaa voidaan arvioida laajempina kokonaisuuksina eteläisimmillä metsäkasvillisuusvyöhykkeillä ja vesistötyypeillä sekä meriluonnossa. Arviointia ja seurantaan varten on tärkeää kehittää luontotietojen paikkatietojärjestelmää, joka olisi myös kuntien ja kuntayhtymien käytettävissä. Tietopohjasta olisi hyötyä myös maankäytön ja rakentamisen ohjaamisessa ympäristöhaittojen ehkäisemiseksi.

Ministeriöt

Maa- ja metsätalousministeriö

Helmi-elinympäristöohjelma on laadittu maa- ja metsätalousministerin ja ympäristöministeriön välisenä yhteistyönä ja maa- ja metsätalousministeriö on osaltaan sitoutunut kulloinkin käytettävissä olevien resurssien puitteissa sen toteuttamiseen hallinnonalallaan. Maa- ja metsätalousministeriö pitää ohjelman laaja-alaista elinympäristönäkökulmaa perusteltuna. Samalla ministeriö pitää oikeana ratkaisuna sitä, että hyvän brändin omaava METSO-ohjelma säilytettiin omana kokonaisuutena ja että Helmi-ohjelmaa toteutetaan vapaaehtoisuuteen perustuen.

Maa- ja metsätalousministeriö kiinnittää huomiota toimeenpanossa ELY-keskusten E-vastuualueen resurssitarpeisiin. Tämä resurssitarve liittyy ohjelman kohtaan 13 ”Parannetaan perinnebiotooppien laatua kunnostamalla kohteita ennen niiden ottamista hoitoon ja tarvittaessa hoidon jatkuessa 26 000 hehtaarilla”. Luonnonsuojelulain mukaisella tuella tehdään ensisijaisesti peruskunnostuksia pitkään hoitamatta olleilla kohteilla sekä toimia uhanalaisten lajien turvaamiseksi. Nämä toimet ovat ympäristöministeriön vastuulla, joten ympäristöministeriön tulee huolehtia tämän toiminnan lisäresursseja koskevasta esityksestä työ- ja elinkeinoministeriölle.

Viranomaiset ja virastot

Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus

Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus pitää Helmi-elinympäristöohjelmaa yleisesti ottaen erinomaisen tärkeänä, hyvänä ja tavoitteita ja toimenpiteitä oikeasuuntaisena.

Tavoite laaja-alaisen Helmi-alueiden muodostamisen kustannustehokkuudesta ja toimivuudesta herättää jossain määrin epäilyksiä. Erityisesti useiden maanomistajien alustavan mielipiteen selvittäminen alueen valinnan yhteydessä on työlästä. Sen sijaan yleisenä periaatteena eri teemoihin kohdistuvien toimenpiteiden keskittäminen samoille alueille ja kohdevalinta muita teemoja tukien, on mielekäs ja käytännössä helppo toteuttaa.

Soiden suojelun ja ennallistamisen vesienpalautustavoitteena on palauttaa vesiä ympäröiviltä alueilta 400 suojelusuolle, sekä yksityisiltä että valtion omistamilta mailta. Tavoitteesta 300 kpl on ympäristöministeriön ja 100 kpl maa- ja metsätalousministeriön vastuulla. Osa kohteista lienee kuitenkin sellaisia, että itse suojeltu suo on valtion omistuksessa, mutta ulkopuoliset ojitetut alueet yksityisomistuksessa. Tällöin kunnostuksia voidaan tehdä ojuston kunnostusten tai luonnonhoitohankkeiden yhteydessä. Molemmissa tapauksissa päävastuu on metsäsektorilla, mutta prosessin läpivienti edellyttää jouhevaa yhteistyötä niin luontopalvelujen kuin ELY-keskustenkin kanssa. Tekstistä ei käy ilmi, millä perusteella ympäristöministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön vastuut on laskettu. Edellä mainittu realiteetti tulisi niissä kuitenkin ottaa

huomioon, koska ympäristösektorin on käytännössä mahdoton päävastuullisena edistää yksityismaiden kohteiden vesien palautusta.

Vesien palauttamiseen liittyen tarvitaan jatkossakin koordinoiva yhteistyöryhmä, jotta tätä monien toimijoiden yhteistyötä vaativaa kokonaisuutta voidaan tehokkaasti viedä eteenpäin.

METSO- ja Helmi-ohjelmien osittainen päällekkäisyys korostaa ohjauksen ja koordinoinnin tarvetta. METSO- ja Helmi-ohjelmien rajapinnat on selvästi kuvattu toimintaohjelmassa. Sujuva ja yhtenäinen toteutus edellyttää hyvää koulutusta ja ohjeistusta esim. toteutuspinta-alojen kirjaamisesta. Laajempien suo- ja metsäkokonaisuuksien suojele luonnon monimuotoisuuden turvaamisen kannalta tavoittelemisen arvoista.

Pienvesien ja rantaluonnon kunnostuksen ja hoidon koordinaatioryhmän perustaminen on tarpeellinen ottaen huomioon tiedonpuutteet ja täydentävän ohjeistuksen tarve. Myös rantaluontotyyppien kunnostukseen liittyy paljon syvällistä osaamistarvetta liittyen hoidon tarpeen tunnistamiseen ja hoitomenetelmien yksityiskohtiin. Ohjeistukset ja oppaat tällä saralla ovat varsin pinnallisia, mikä korostaa entisestään valtakunnallisen verkoston ja asiantuntijaosaamisen tarvetta. Tätä työtä tukemaan on syytä perustaa oma koordinaatioryhmä, joka vastaa riittävän ohjeistuksen laatimisesta sekä tukee alueellisia toimijoita käytännön työssä.

Alueellista yhteistyötä tarvitaan, mutta kaikki teemat käsittävän alueellisen yhteistyöryhmän toiminta jäisi väistämättä varsin yleiselle tasolle. EPOELY-esittää, että vaihtoehtoisesti voitaisiin perustaa useampia teemakohtaisia yhteistyöryhmiä sen mukaan kuin eri alueilla tarpeita yhteistyölle on.

Inventointeja ja kunnostus- ja hoitosuunnitelmien laadinta tukemaan tarvitaan helppokäyttöinen ja yksinkertainen järjestelmä. Äärimmäisen tärkeää on, että järjestelmää kehitetään jatkossa suunnittelun tarpeista käsin, siten että se palvelee itse suunnittelua, seurantaa kuin suunnitelmien jatkokäyttötarpeitakin (maanomistajaluvat, vesilain mukaiset luvat ym.) mahdollisimman hyvin. Aivan ilmeistä on, että teemakohtaisen tuen, kehittämisen kuin ohjeistuksenkin tarve on suurta. Tähän tulisi resursoida riittävästi.

Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus, hankekoordinaattori

Sivulla 19 kohtaan "Muut osallistuvat tahot": lisäksiin Tapio Oy:n ja SYKE:n. Tapio Oy:llä on ollut merkittävä rooli vesienpalautuksen käytännön menetelmän suunnittelussa, sekä yhteistyökumppanina vesienpalautuksen koordinaatioryhmässä. Tapio Oy on kouluttanut vesienpalautusta laajasti, sekä maastokartoittanut menetelmälle soveltuvia kohteita pilotihankkeessaan. SYKE osallistuu myös asiantuntijatahona vesienpalautuksen menetelmän kehittämiseen, sekä toimii osana vesienpalautuksen koordinaatioryhmässä.

Keski-Suomen ELY-keskus

Helmi-ohjelman tavoitteet ja niiden saavuttamiseen tähtäävät toimenpide-ehdotukset ovat kokonaisuudessaan erinomainen lähtökohta sille, että uhanalaisten luontotyyppien ja niihin sidoksissa olevien uhanalaisten lajien tilannetta saadaan merkittävästi parannettua.

Helmi-ohjelman merkitystä ilmastonmuutoksen hillitsemisessä avaavassa kohdassa 1.4 olisi hyvä tuoda esiin tuore joutoalueiden metsitystukilaki.

Luvussa 1.6. Helmi-ohjelma turvaa luonnon monimuotoisuutta ekologisina kokonaisuuksina ja luvussa 2. Helmi-alueet voisi käsitellä kokonaisuuksien ja alueiden suhdetta myös maakunta- ja yleiskaavoitukseen. Eli

kyseisessä kohdassa voisi avata sitä, miten Helmi-ohjelma voisi olla edistämässä ja toteuttamassa kaavoissa osoitettujen ekologisten kokonaisuuksien ja yhteyksien turvaamista.

Helmi-ohjelman tavoite turvata luonnon monimuotoisuutta ekologisina kokonaisuuksina on kannatettava Soiden ennallistamiskohteiden ja muiden elinympäristöjen kunnostuskohteiden ympäristössä tulisi olla kaikissa ELY-keskuksissa vapaaehtoisen suojelun keinoin mahdollista turvata ennallistamis- ja kunnostuskohteisiin liittyvien suojeluarvoja omaavien alueiden säilyminen.

Soidensuojelun vapaaehtoisuus tuo isoja haasteita soiden suojelun toteuttamiseen ja varsinkin vesitaloudellisesti toimivien kokonaisuuksien suojelun toteutumiseen. Toteutuneiden muiden kuin soidensuojelun täydennysohjelman suokohteiden puustoisia soita ei ole järkevä lukea METSO-ohjelman tavoitepinta-aloihin, koska osassa ELY-keskuksista METSO:n tavoitteiden toteutuminen saavutetaan entistä pienemmällä määräraharesurssilla ja ongelmana on METSO-rahoituksen jatkuva väheneminen.

Helmi-ohjelman soiden ennallistamisen tavoitteiden saavuttaminen edellyttää saumatonta yhteistyötä etenkin ELY-keskusten ja Metsähallituksen sekä myös Suomen metsäkeskuksen välillä. Koska soidensuojelun toteuttaminen perustuu vapaaehtoisuuteen, osa valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaista soista jää kokonaan tai osittain suojelun ulkopuolelle. Näiden soiden luontoarvot pitäisi saada turvattua muilla ohjauskeinoilla. Vähintäänkin on huolehdittava siitä, ettei valtion varoja ohjata metsätaloustoimintaan, joka heikentäisi näiden kohteiden luonnonarvoja.

Perinnebiotooppien arvojen ylläpitämiseen ja ennallistamiseen tarvitaan alueiden inventointien, hoidon ja kunnostuksen suunnittelun lisäksi ennen kaikkea kohteiden kunnostajia ja hoitajia: karjatiloja, vuokraeläinvalitystä, uudenlaista maaseudun monialaryrittäjyyttä, johon luonnon- ja maisemanhoito voidaan kytkeä. Tätä tarvetta ja tavoitetta tukevia toimenpiteitä voisi käsitellä laajemmin myös luvussa 5. Kyse on myös perinnebiotooppityön brändäämisestä, siihen liittyvästä uudenlaisesta yrittäjyydestä ja tuotteistamisesta, joten kyseessä on myös viestinnällinen haaste, jota voisi avata tarkemmin luvussa 8.

Pinta-alan käyttö ainoana perinnebiotooppien hoidon ja kunnostuksen suuruusluokan mittarina on ongelmallista. Yhtä tärkeä mittari olisi kohteiden lukumäärä. Pinta-alaan keskittyminen ylikorostaa laajoja metsälaitumia, joiden arvo perinnebiotooppina on usein vaatimaton.

ELY-keskuksen metsäisiin elinympäristöihin liittyvien luonnonhoitotöiden kohdentaminen pelkästään suojelukohteille ja Natura-alueille olisi erittäin ongelmallista esimerkiksi lajistollisesti arvokkailla harjuilla, jotka kuuluvat verraten harvoin tiukan suojelun piiriin, ja joilla metsätaloustoimet oikein tehtynä ylläpitävät harjuluontoa. Yhteistyö Metsäkeskuksen kanssa on osoittanut, että ympäristötukisopimukset tai Metsäkeskuksen omat luonnonhoitohankkeet eivät läheskään aina sovellu talouskäytössä olevien metsien luonnonhoidon tukemiseen.

ELY-keskuksille tulisi siten varata mahdollisuus käyttää Helmi-rahaa myös talouskäytössä olevien monimuotoisuuden kannalta olennaisten metsien luonnonhoitoon silloin, kun ympäristötukisopimukset tai Metsäkeskuksen luonnonhoitohankkeet eivät tule kysymykseen. Muussa tapauksessa esimerkiksi harjuluonnon tila mukaan lukien uhanalaisten harju- ja paahdeympäristöjen säilymisedellytykset tulevat monin paikoin edelleen heikkenemään. ELY-keskuksilla pitää olla mahdollisuus tarvittaessa kohdentaa metsäisten elinympäristöjen luonnonhoidon toimia myös suojelukohteiden ja Natura-alueiden ulkopuolelle koko Helmi-ohjelman toiminta-aikana.

Helmi-ohjelman tavoitteiden saavuttaminen edellyttää riittävien resurssien kohdentamista ELY-keskuksiin. Tuloksellisen ohjelman toteuttamiseksi osa tehtävistä, kuten ohjaus- ja organisoitumistyöt, on hoidettava jo entuudestaan ylikuormittuneen vakituisen henkilöstön voimin. ELY-keskusten riittävät henkilöstöresurssit on

siten pystyttävä turvaamaan, jotta vältetään virkatyön laadun heikkenemiseltä ja sitä kautta aiheutuville kielteisille vaikutuksille luonnon monimuotoisuuteen.

Pirkamaan ELY-keskus

Helmi-ohjelma on erittäin tärkeä Suomen luonnon monimuotoisuuden säilymisen turvaamiseksi sekä valtakunnallisesti että maakunnan tasolla. Suojelualueverkostossa sekä muilla arvokkailla luontoalueilla on paljon hoito- ja kunnostustarpeita, joihin ei ole tähän mennessä pystytty riittävästi vastaamaan puuttuvien resurssien takia. Helmi-ohjelman tavoitteet ja painopisteet ovat hyviä ja kattavia. Helmi-alueiden valinta on osoitettu alueellisille yhteistyöryhmille, mikä edesauttaa laajaa hyväksyttävyyttä ja vaikuttavuutta.

Soidensuojelun toteutus perustuu vapaaehtoisuuteen, mikä voi vaikuttaa siihen, että arvokkaimpia suoalueita ei saada suojelualueverkoston piiriin. Suojelun ulkopuolelle jäävien valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiden suokohteiden säilyminen tulisi turvata silloin muilla ohjauskeinoilla. Soiden ennallistaminen voi aiheuttaa vesistövaikutuksia varsinkin rehevillä turvemaidella ja nämä vaikutukset tulisi minimoida esimerkiksi valuma-alueitasoisen suunnittelun avulla.

Huomiota on hyvä kiinnittää myös siihen, että lintuvesien kunnostuksen tulokset eivät ole pysyviä, mikäli valuma-alueelta tuleva ravinnekuormitus ei pienene. Helmi-ohjelman rinnalle olisikin hyvä saada aktiivisia toimenpiteitä valuma-alueiden ravinne- ja kiintoainekuormituksen vähentämiseksi. Lintukosteikkojen perustaminen on hyvä lisä luonnon monimuotoisuuden lisäämiseksi. Kosteikkojen rakentamisen aikaiset vesistövaikutukset tulee minimoida. Minkin ja supikoiran pyynti on oleellinen osa lintuvesien hoitoa, ja pyyntiä olisikin tarpeen toteuttaa tehopyyntikohteiden lisäksi kaikilla Helmi-ohjelmassa kunnostettavilla lintuvesikohteilla. Linnuston rauhoitusalueita tarvitaan vesilintukantojen säilymisen turvaamiseksi. Helmi-ohjelman levähdysalueverkoston kohteiden tulisi olla pääsääntöisesti metsästykseltä rauhoitettuja.

Purojen kunnostustavoitemäärä voisi olla jonkin verran suurempi, jolloin myös kunnostuksen vaikutusalue olisi laajempi. Pienten virtavesien kunnostusta tulisi painottaa Etelä-Suomeen, jossa pääosa uhanalaisista virtavesistä esiintyy. Pohjaveden tihkupinnat lähiympäristöineen olisi hyvä sisällyttää myös pienvesikokonaisuuteen. Pienvesien säilymiseksi tarvitaan kunnostustoimien lisäksi myös muita keinoja. Arvokkaat pienvesikohteet pitää saada kaikkien toimijoiden tietoisuuteen ja pienvesien huomioiminen maankäytössä tulee turvata riittävällä lainsäädännöllä, sertifikaateilla tai muulla ohjeistuksella.

METSO- ja Helmi-ohjelmien toimiminen tiiviisti yhteistyössä on tärkeää, jotta yhteinen päämäärä monimuotoisuuden turvaaminen saavutetaan kustannustehokkaasti ilman päällekkäisiä toimenpiteitä.

Helmi-ohjelman tehokas ja tavoitteiden mukainen toteuttaminen edellyttää, että ELY-keskuksilla on käytettävissä riittävästi resursseja toimenpiteiden toteutukseen. Helmi-ohjelman toteutus edellyttää myös vakituisen henkilöstön työpanosta, mikä tulee ottaa huomioon henkilöstöresursseissa.

Pohjois-Karjalan ELY-keskus

Pohjois-Karjalan ELY-keskus pitää hyvänä, että ehdotuksessa tähdätään toimenpiteiden kohdentamiseen yli teema- ja elinympäristörajojen, erilaisten toimijoiden väliseen yhteistyöhön ja erilaisten rahoituskeinojen joustavaan käyttöön tukeutuen. Monipuolinen yhteistyö helpottaa esim. ilmasto- ja vesistövaikutusten huomioon ottamista soihin kohdistuvissa Helmi-toimissa ja lintuvesien kunnostusta tukevien valuma-alueiden hankkeiden kohdentamista.

Myös käynnistynyt teemakohtainen yhteistyö on tärkeää kokemusten jakamisen, toiminnan riittävän yhtenäistämisen ja kehittämisen näkökulmasta varsinkin, kun tehtäviin on rekrytoitu paljon uusia

asiantuntijoita. Suuri haaste ohjelman toteuttamisessa liittyy riittävän pitkäjänteisen resurssoinnin järjestämiseen.

Ehdotuksessa lasketaan paljon vakituisen henkilöstön virkatyön varaan. Monia uusiakin tehtäviä esitetään merkittävältä osin ilman lisäresurssia hoidettaviksi. Esimerkiksi sinällään kannatettava Helmi-alueiden perustaminen ja siihen liittyvä yhteistyötarve edellyttävät selvää ja pitkäjänteistä resurssointia. Myöskään teemakohtaisten yhteistyöryhmien pitkäjänteinen työ ei onnistu pelkästään vaihtuvilla määräaikaisilla lisävoimavaroilla. Ostopalveluiden lisääntyvään hankintaan tarvitaan työpanosta. ELY-keskus pitää tärkeänä, että vakituisen henkilöstöön kohdistuva työpanos sisällytetään konkreettisesti osaksi kustannustarkastelua ja otetaan huomioon ELY-keskusten resurssoinnissa.

Helmi-kokonaisuuden aluetasolla tapahtuva suunnittelu, runsas ja toistuva rekrytointi perehdytyksineen, tehtäväkentän koordinointi ja tarvittava määräaikaisen henkilöstön ohjaus on jo alkuvaiheesta lähtien lisännyt vakituisen luonnonsuojeluhenkilöstön tehtäviä ja työmäärää merkittävästi. Lisäksi lyhytaikaisista työsuhteista johtuva vaihtuvuus heikentää myös määräaikaisten asiantuntijoiden tehokasta ja pitkäjänteistä työskentelyä. Pohjois-Karjalan ELY-keskus pitää välttämättömänä, että Helmi-ohjelman toteuttamiseen ohjataan myös pitkäjänteisemmän ja tehokkaamman työskentelyn edellyttämää lisävoimavaraa, joka mahdollistaa myös pitempiaikaisten asiantuntijoiden rekrytoinnin Helmi-tehtäviin.

Kiireellisiä hoitotarpeita on myös uhanalaisten lajien esiintymillä, joita ei ole suojeltu rajauspäättöksiin tai muin keinoin. Perinneympäristöjen osalta toimitaan jo ennestään pitkälti suojelualueverkon ulkopuolella. Ehdotuksessa on otettu hyvin esille myös monille uhanalaisille lajeille tärkeiden uuselinympäristöjen kunnostaminen, joka hyödyttää erityisesti perinne- ja paahdeympäristöjen lajiston tilan parantamista. Myös pienvesielinympäristöjen pieniäkin lajiesiintymiä voidaan hoitaa osana pienvesien ja rantaluonnon kunnostuksen teemaa.

Lajisuojelutarpeista lähteviä toimia olisi perusteltua kohdentaa ohjelmassa laajemminkin suojelualueverkoston ulkopuolisiin kohteisiin. Erityisesti metsien osalta ELY-keskuksen rooli hoitotöiden järjestäjänä rajataan tiukemmin suojelualueverkkoon – Natura-verkoston ja muille yksityisille suojelualueille sekä luontotyyppi- ja lajirajauskohteille. Huomattavalle osalle lajiesiintymiä nimenomaan ennallistamis- tai hoitotoimien järjestäminen on ensisijasta riippumatta siitä, onko kohde suojeltu vai ei. ELY-keskusten olisi perusteltua osallistua lajiensuojelun näkökulmasta hoitotoimien järjestämiseen suojelualueverkon ulkopuolisissa metsäisissä elinympäristöissä erityisesti silloin, kun esim. talousmetsien luonnonhoitohankkeet eivät sovellu pienimuotoisten toimien sujuvaan järjestämiseen.

Pohjois-Savon ELY-keskus

Helmi-alueiden osalta Etelä-Suomi pitää painotuksessa ymmärtää riittävän laaja-alaisesti.

Perinnebiotooppeja koskien on tuotu hyvin esille myös uuselinympäristöjen verkosto ja sen kohteiden kunnostustarve.

Lajiston suojeluun ei ole ohjelmassa kiinnitetty riittävää huomiota eikä lajiston hoitotarvetta ole nostettu riittävällä tavalla esiin itseisarvona. Ohjelmassa todetaan, että ELY-keskukset keskittyvät metsäisten elinympäristöjen osalta lajirajauspäättöskohteille tai suojelualueille. Huomattava osa uhanalaisesta lajistosta esiintyy kuitenkin muilla kuin metsien rajauspäättö- tai suojelukohteilla. Asiaa tulisi tarkastella viimeistään vuoden 2024 Helmi-välisarvioinnissa ja yhteensovittaa uusimman lajien uhanalaisuuden arvioinnin tulokset Helmi-elinympäristöohjelmaan.

Toimenpiteen 30 kohdalle tulisi lisätä valuma-alue kokonaisuuksilla tapahtuvien toimien edistämisen menetelmäkehitys ja toimintamallien luominen.

Kustannusten osalta I taulukkoon 1 on huolestuttavan usein arvioitu, että moni asia hoituu ELY-keskusten virkатыönä. Työtilanne ELY-keskuksissa oli jo ennen Helmi-ohjelman alkamista ylikuormittunut. Helmi-tehtävät ovat tuoneet vakituisille työntekijöille huomattavan määrän työnohjaustehtäviä, kokouksia ja koulutuksia. Erityisesti taulukosta nousee esille toimenpide 26 ja siinä purojen kunnostus (400 km) ja vaellusyhteyksien palautus (700 kohdetta), jonka on ajateltu tapahtuvan ilman henkilöresurssia erillismäärärahalta. Viestintään olisi varmasti myös hyödyllistä osoittaa henkilöresurssi, kun kyse on jopa 750 miljoonan euron hankkeesta.

Yleisesti ottaen seurantatoimiin tulisi jatkossa asettaa velvoittavampi tavoite ainakin vuoteen 2030 saakka.

Uudenmaan ELY-keskus

Uudenmaan ELY-keskus tukee Helmi-ohjelman tavoitteita jokaisessa Helmi-teemassa. Selkeät numeeriset tavoitteet helpottavat töiden suunnittelua ja toimien kohdentamista. Käytännön työssä yhteiset tavoitteet tulee vielä jyvittää ELY-keskuksittain.

Jotta Helmi-ohjelman mukaiset tavoitteet voidaan saavuttaa, on henkilöresurssit turvattava nykyisen kaltaisina. Helmi-ohjelmaa ei voida viedä eteenpäin ELY-keskusten nykyisen virkahenkilöstön voimin.

Helmi-alueet ovat hyvä tapa keskittää hoitotoimenpiteitä kustannustehokkaasti, lisätä sidosryhmien yhteistyötä ja maanomistajien tietoisuutta. Uudenmaan ELY-keskus on huolissaan siitä, keskittävätkö Helmi-alueet toimenpiteet liian pienelle maantieteelliselle alueelle ja pystytäänkö toimenpiteitä tekemään tasaisesti läpi maakunnan.

Viestinnän ja sidosryhmäyhteistyön pitää olla näkyvää. Helmi- ja METSO-yhteistyöverkoston yhdistäminen on toimiva konsepti alueilla, joilla METSO-yhteistyöverkosto ei ole toiminut aktiivisesti. Helmi-ohjelman näkyvyyttä valtakunnallisesti tulee kasvattaa ja tiedottaa ja perustella luonnonhoitotoimista riittävästi.

Metsähallitus

Helmi-elinympäristöohjelma on laaja elinympäristöjen tilan parantamiseen tähtäävä ohjelma, joka on valmisteltu monia eri toimijatahoja osallistaen. Ohjelma on hyvin valmisteltu, erittäin tärkeä ja kunnianhimoinen, ja Metsähallitus on vahvasti sitoutunut sen toteuttamiseen ja tavoitteiden saavuttamiseen.

Metsähallituksen rooli ohjelman tavoitteiden toteuttamisessa on merkittävä sekä suojelualueilla että valtion monikäyttömetsissä. Ohjelma asettaa selkeät ja kunnanhimoiset tavoitteet elinympäristöjen tilan parantamiselle aina vuoteen 2030 saakka, mikä antaa mahdollisuuden pitkäjänteiselle työlle suojelualueverkostomme monimuotoisuuden tilan parantamiselle ja monikäyttömetsissä tehtävien aktiivisten luonnonhoitotoimenpiteiden toteuttamiselle.

Helmi-ohjelman sujuvan toimeenpanon edellytys on toimijoiden välinen tiivis yhteistyö. Ohjelmassa todetaan, että yhteistyön varmistamiseksi perustetaan jo olemassa olevien yhteistyöryhmien lisäksi mm. Helmi-seurantaryhmä ja useita teemakohtaisia ryhmiä. Niille on varmasti tarvetta, mutta erilaisten ryhmien tarve ja roolit tulee tarkkaan harkita, jotta hallinnollistyyppisen työn osuus ei kasva liian suureksi, vaan tekemisen painopiste on konkreettisessa työssä. Erilaisten ryhmien roolit ja tehtävät tulee myös määritellä selkeästi.

Eriyisen tärkeää on myös toimenpiteisiin liittyvien vastuiden ja tavoitteiden selkeys. Lisäksi Metsähallituksen näkemyksen mukaan on tärkeää, että luonnonsuojelun viranomaistehtävien edellyttämät riittävät resurssit ELY-keskuksissa turvataan, vaikka Helmin myötä ELYjen rooli myös operatiivisena toimijana kasvaa.

Resurssien riittävyys on luonnollisesti edellytys ohjelman toteuttamiselle. Eriyisen tärkeää on turvata riittävin resurssein hoitotoimien pitkäjänteisyys jatkuvaa tai toistuvaa hoitoa edellyttävillä kohteilla kuten lintuvesillä ja perinnebiotoopeilla. Tähän liittyy lisääntynyt vakituisen työvoiman tarve merkittävästi kasvavan, vuosittain toistuvan hoidon piirissä olevan kohdejoukon pyörittämiseen. Jos tarvittavien toimien jatkuvuutta ei voida turvata, käynnistetyt kunnostus- ja hoitoinvestoinnit menevät monimuotoisuuden turvaamisen näkökulmasta hukkaan.

Metsähallitukseen on ohjelmassa viitattu kahdella tavalla: Metsähallitus ja Metsähallitus, Luontopalvelut. Selkeyden vuoksi tulisi yhtenäisesti kautta linjan puhua Metsähallituksesta.

Helmi-alueiden perustaminen on erittäin kannatettava uusi avaus, ja tavoite yhden alueen perustamisesta jokaiseen maakuntaan on hyvä. Helmi-alueiden tulisi olla riittävän laajoja, ja ne tulisi kohdentaa monimuotoisuuden kannalta priorisoituihin kohteisiin, ottaen huomioon myös vesistöjen valuma-aluekokonaisuudet. Helmi-alueiden kohdentamisessa tulisi myös ottaa huomioon suojelualueiden kytkeytyneisyyden vahvistamisen tarpeet. Helmi-alueiden rajausten tulisi ylittää erilaisia hallinnollisia (mm. ELY-keskusten) ja maanomistusrajoja. Siten myös yhteistyöryhmien toiminta tulisi varmistaa yli hallinnollisten rajojen. Yhteistyön toimivuus eri tahojen kesken on edellytys Helmi-alueiden tavoitteen mukaisessa toiminnassa. Valtakunnallisten hankkeiden, kuten LIFE- ja muiden EU-hankkeiden, kytkeytyminen alueellisten ryhmien toimintaan tulisi myös ottaa huomioon.

Koulutusta tulee kohdentaa paitsi niille henkilöille, jotka tekevät käytännön töitä ennallistamisen ja luonnonhoidon parissa, myös maa- ja metsätalouden organisaatioissa neuvontatyötä tekeville henkilöille. Metsähallituksen laatimat metsien ja soiden ennallistamisoppaat ovat tärkeitä koulutusmateriaaleja, jotka ovat verkossa kaikkien käytettävissä.

Suojelualueiden soiden ennallistamistavoite 30 000 ha on kunnianhimoinen, mutta suojelualueiden monimuotoisuuden parantamisen kannalta kannatettava. Metsähallitus toteaa, että määrälliseen tavoitteeseen ja laadullisesti monimuotoisuuden kannalta kustannusvaikuttavaan lopputulokseen pääseminen edellyttää, että soidensuojelun toteutus etenee suunnitellusti ja uudet kohteet sisältävät paljon ennallistamiskelpoisia soita, ja että hankittavien alueiden rajauksissa huomioidaan kohteiden ennallistamismahdollisuudet (ei vettymishaittoja naapurikiinteistöille).

Kunnianhimoisten hehtaaritavoitteiden rinnalla on tarpeen korostaa toimenpiteiden kohdennuksen vaikutusta monimuotoisuuden tilan parantamiseen. On tärkeää, että myös monimuotoisuudeltaan arvokkaat pienialaiset, suunnittelun ja toteutuksen kannalta kalliit kohteet tulevat ennallistetuiksi. Lisäksi tulisi ottaa huomioon aiemmin toteutettujen ennallistamiskohteiden mahdolliset korjailu- ja täydennystarpeet. Hehtaareiden rinnalla tulisi soiden ennallistamisessakin seurata kappalemääriä.

Ei-suojeltujen soiden ennallistamistavoitteet (yht. 19 300 ha) on alhainen suhteessa siihen, kuinka paljon monimuotoisuuden ja vesistöjen tilan parantamisen sekä ilmaston muutoksen näkökulmasta olisi tarpeen ennallistaa. Soiden ennallistamisen pinta-alatavoitteista tulisi puhua ennallistamistoimien vaikutuspinta-aloista ennallistamisalan sijaan.

Helmi-ohjelman myötä lintuvesien kunnostukselle asetetaan selkeät tavoitteet, joiden myötä toivon mukaan toteutuu myös pitkäjänteinen hoito ja kunnostus. Useat lintuvedet ovat samaan aikaan myös perinnebiotooppikohteita, ja teemat tuleekin synkronoida sujuvasti yhteen Helmi-toteutuksessa.

Helmi-ohjelmassa esitetyt perinnebiotooppien kunnostuksen ja hoidon toimenpiteet ovat maamme luontotyyppeiden ja lajien uhanalaistumiskehityksen taittamiseksi erittäin tarpeellisia. Suojelualueille kohdistuvan tavoitteen, 19 000 hehtaaria hoidon piirissä, saavuttaminen edellyttää panostusta uusien kohteiden hoidon suunnitteluun ja suunnittelun taustaksi tehtäviin lajistoselvityksiin. Se edellyttää kuitenkin myös merkittävää lisäresursointia

Helmi-ohjelman kasvavan hoitoalan myötä myös tarve vuosittain toistuvan hoidon ohjaukselle ja sopimusyhteistyölle kasvaa. Uusista hoitoon otettavista suojelualueiden kohteista yhä useampi on haastavia, moniarvoisia kokonaisuuksia, joissa hoitosuunnittelu ja hoidon toteutus vaativat erityisosaamista. Nämä seikat tulee huomioida resurssoinnissa. Perinnebiotooppien toimenpiteenä esitetty valtakunnallisen ja alueellisen koordinaation parantaminen on erittäin tärkeää ja tulee resursoida riittävästi. Perustettavassa valtakunnallisessa koordinaatioryhmässä tulee olla mukana myös kulttuuriympäristön asiantuntija.

Metsien ennallistamisen polttotavoitteet ovat monimuotoisuuden kannalta erittäin tarpeellisia, mutta käytännön toteutuksen kannalta kunnianhimoisia. Tavoite tarkoittaa esimerkiksi Luontopalveluiden viime aikojen vuosittaisen polttopinta-alan kaksinkertaistamista. Tavoitteen toteuttaminen edellyttää osaavan henkilöstön riittävää resurssointia.

Huomattava osa metsäluontotyyppeiden ja niiden lajiston uhanalaistumisesta on kytköksissä runsaslahopuustoisten metsien ja vanhojen puuyksilöiden hupenemiseen, eikä tähän valitettavasti voida aktiivisin toimenpitein vaikuttaa. Ehdotettu luonnonsuojelualueiden "tukialueiden" perustaminen hakkuun jälkeen on kiinnostava avaus, mutta on tärkeää varmistaa, ettei "tukialuehakkuihin" päädy varttuneita tai vanhoja suojelualueisiin rajautuvia metsiä, jolloin vanhojen puiden ja järeiden lahopuiden muodostuminen viivästyy vähintään vuosikymmenillä.

Metsähallitus toteaa, että valtion monikäyttömetsien kulotustavoitteita ei tulisi rajoittaa pelkästään palojatkumoalueisiin. Polttojen kohdentamista ohjaavat monet käytännön asiat, ja palojatkumoalueisiin rajoittuminen karsisi monia hyviä polttokohteita.

Pienvedet ja rantaluonto -teemassa panostetaan pienvesiin, mikä on kannatettavaa, koska pienvedet ovat jääneet vesienhoidon toteutuksen ulkopuolelle. Myös rantaluonnon osalta systemaattiset tavoitteet ovat aikaisemmin puuttuneet. Pienvesien ja rantaluonnon tavoitteiden osalta on merkille pantavaa, että ne ovat huomattavan vähäiset ohjelmaluonnoksessa esitettyihin luontotyyppeiden kokonaismääriin ja niiden heikentymiseen nähden, eikä näillä toimilla voida muuttaa merkittävästi tavoiteluontotyyppeiden tilaa. Tavoitteet lieneekin muotoiltu realistisia toteutusmahdollisuuksia arvioiden. Erityisesti suojelualueiden ulkopuolisten tavoitteiden tulisi olla merkittävästi suurempia, jotta luontotyyppeiden tilaa saataisiin laaja-alaisesti parannettua. Tavoitteissa ei myöskään ole mainittu kaikkia pienvesityyppejä, esimerkiksi lampia. Olisi suotavaa, että Helmi-ohjelmasta silti rahoitettaisiin myös muiden kuin tavoitteissa mainittujen luontotyyppeiden hoitotoimia tarpeen mukaan.

Merialueiden vedenlaisten elinympäristöjen osalta ohjelmassa on kiinnitetty huomiota lähinnä vain fladojen kunnostustoimiin. Myös muiden vedenlaisten luontotyyppeiden ennallistamisen edellytyksiä ja toteuttamista tulisi selvittää. Vedenalaisen luontotyypit tulisi huomioida rantaluontotyyppeihin kohdistuvissa toimissa ja selvittää mahdollisuuksia ulottaa kunnostustoimet myös veden alle. Myös lajien palauttamisen mahdollisuuksia ja toteutettavuutta olisi edelleen selvitettävä.

Ohjelman tietopohja ja seuranta

Yhtenäinen tietomalli inventointitiedon hallinnassa ja jakamisessa on hyvä tavoite, mutta se edellyttää myös yhtenäisiä inventointi- ja seurantamenetelmiä. Yhtenäisen ohjeistuksen ja koulutusten tarkeys sekä

inventointimenetelmissä että inventointi-, seuranta-, suunnitelma- ja toimenpidetiedon hallinnassa olisi hyvä nostaa vielä korostetummin esiin.

Metsähallituksen Luontopalvelujen ennallistamisen ja luonnonhoidon vaikutusseurantojen jatkuvuuden turvaaminen on välttämätöntä, koska vain niiden kautta voidaan saada selville toimenpiteiden pitkän aikavälin vaikutuksia.

Helmi-ohjelmassa esitettyjen luonnon monimuotoisuutta parantavien toimien vaikutus suojelualueiden arkeologiseen kulttuuriperintöön tulee selvittää oikea-aikaisesti riittävin voimavaroin.

Tiedon tulee olla mahdollisimman avointa koko ajan. Yhteistyöhön tutkimustahojen kanssa tulee kannustaa kaikin tavoin. Ekologisen tutkimuksen lisäksi tarvitaan tutkimusta myös sosiologisista ja taloudellisista vaikutuksista sekä mm. luonnonsuojelutöiden työllisyys- ja muita paikallistaloudellisista vaikutuksista.

Suomen metsäkeskus

Metsäkeskus pitää hyvänä perusteellista ja asiantuntijuuteen perustunutta valmistelutyötä. Helmi-ohjelman toteutuksessa tullaan hyödyntämään paljon olemassa olevaa metsä- ja luontotietoa, mutta sillä tulee olla myös merkittävä rooli luontotiedon tuottajana. Yksittäisten toimenpiteiden suunnittelussa tulee huomioida myös luontotietojen todentaminen ja seuranta. Ohjelman luonnoksessa on vielä toimeenpanovaiheessa tarkennettavia yksityiskohtia. Esimerkiksi yksityismaiden soiden ennallistamisen kohdentaminen vaatii kriteeristön sekä vaikutusten arvioinnin biodiversiteettihyötyjen ja vesistö- sekä ilmastovaikutusten osalta.

Helmi-ohjelman asettamispäätöksessä ohjelmalle on asetettu moniulotteiset tavoitteet. Tavoitteet ovat osin samanaikaisesti vaikeasti tavoitettavia. Monimuotoisuuden turvaamisesta ja luonnonhoidosta saatavat hyödyt tulee punnita tarkkaan, jotta voidaan hyväksyä mahdolliset negatiiviset ilmastovaikutukset esimerkiksi soiden ennallistamisesta. Metsäkeskus pitää hyvänä, että ohjelmaan lisättiin arviointi ja siten mahdollisuus tarkistaa toimeenpanoa myös kesken ohjelmakauden.

Helmi-ohjelman toimeenpano vaatii mukaan myös yksityiset maanomistajat. Siksi ohjelman valmistelussa koko ajan vahvasti esillä ollut periaate vapaaehtoisuudesta ja kannustavuudesta tulee olemaan aivan keskeinen tekijä ohjelman onnistumisen kannalta. Kokemuksen mukaan yksityismetsänomistuksen ikä- ja kiinteistö rakenne voi hankaloittaa vaikuttavien ekologisten kokonaisuuksien muodostamista ja muille metsänomistajille mahdollisesti aiheutuviin metsätaloudellisiin haittoihin, kuten vettymisiin, tulee olla käytettävissä korvausmekanismit. Se lisää ohjelman vaikutusten hyväksyttävyyttä.

Suomen metsäkeskus pitää tärkeänä, että ohjelman laadinnassa ja toteutuksessa noudatetaan kokonaiskestävyyden periaatetta. Kaikilla toimenpiteillä on ekologisten vaikutusten lisäksi taloudellisia ja sosiaalisia vaikutuksia, jotka on huomioitava. Helmi-ohjelmaa on arvioitava myös kokonaisuutena kokonaiskestävyyden näkökulmasta.

Suurimpana epävarmuustekijä ja puutteena Helmi-ohjelmassa Metsäkeskus pitää resursointia. Metsäisten elinympäristöjen toimenpiteissä Suomen metsäkeskuksella on keskeinen rooli. Metsäkeskukselle ei ole osoitettu lainkaan resursseja ohjelman toteutukseen, vaikka sen vahva osallistuminen ohjelman toteutukseen on aivan olennaista ohjelman onnistumisen kannalta. Aiemmin todetun mukaisesti Helmi-ohjelman tuloksellinen toimeenpano yksityisten maanomistajien kanssa perustuu kannustavuuteen ja luottamukseen, mikä vaatii paljon alueellista henkilökohtaista työtä.

Toimenpiteiden suunnitteluun ja toteutukseen vaaditaan valtionhallinnon organisaatioiden lisäksi yksityisiä palveluntuottajia. Ohjelmaan on kirjattu yhtenä toimenpiteenä koulutushanke. Onnistuessaan koulutuksella

lisätään pitkäaikaisesti ja laajavaikutteisesti luonnonhoidon osaamiskapasiteettia. Palveluyrityksille koulutus on mahdollisuus laajentaa ja monipuolistaa yritysten toimintaa. Maaseutualueiden näkökulmasta osaamisvaltaisten yritysten kasvu ja sijoittuminen alueille on kannatettavaa.

Avoin paikkatieto ja aktiivinen viestintä kaikille ohjelman toteuttajille ja maanomistajille ovat tärkeässä roolissa Helmi-ohjelman toteutuksessa.

Suomen riistakeskus

Suomen riistakeskuksen näkemyksemme mukaan Helmi-ohjelma on erittäin tarpeellinen ohjelma, jonka avulla voidaan vahvistaa Suomen luonnon monimuotoisuutta ja parantaa elinympäristöjen tilaa. Kokonaisuudessaan ohjelma on kattavasti laadittu kokonaisuus, jolla uskomme olevan vaikutusta monen eri lajin kantojen tilaan, mikäli ohjelman toteutus etenee suunnitellusti.

Helmi-ohjelman toimet vastaavat erinomaisesti Suomen riistakeskuksen luonnonhoito- ja suojelustrategian linjauksiin. Elinympäristöjen tilaa on tarvetta parantaa maa- ja metsätalouskäytössä olevilla alueilla yhteistyössä maa-, metsä ja ympäristöalan toimijoiden sekä paikallisten ihmisten kanssa. Osallistamalla ja sitouttamalla paikallisia elinympäristöjen hoitoon saadaan hoito tehokkaammaksi, säästetään valtion varojen ja lievennetään suojeluun liittyvää konfliktia.

Suomen riistakeskuksen mielestä ensiarvoisen tärkeää on huolehtia siitä, että lintuvesien ja -kosteikkojen kunnostukseen ja hoitoon liittyvät resurssit turvataan, koska EU-tasolla Suomi on tärkein pesimäalue monen lajin kohdalla. Näkemyksemme mukaan näiden elinympäristöjen hoitoon ei ole panostettu riittävästi, mikä näkyy nyt monen lintuvesillä ja kosteikoilla viihtyvän lajin taantumisen taustalla.

Suomen riistakeskuksen mielestä suojelualueverkoston ulkopuolelle perustettavat lintukosteikot ovat kustannustehokkaita ja tärkeitä toimia vesilintujen elinympäristöjen parantamiseksi. Haitallisten vieraspetojen tehopyynnin näemme elintärkeänä toimenpiteenä lintuvesillä ja niiden läheisyydessä. Suomen riistakeskus on valmis toteuttamaan ohjelmassa suunniteltuja toimenpiteitä.

Järjestöt ja yhdistykset

Bioenergia ry

Helmi-ohjelma on tarpeellinen, pitkäaikainen ja varsin kattava ohjelma, joka käsityksemme mukaan hyvin vastaa eri luontotyyppeiden ja lajien monimuotoisuuden lisäämistarpeeseen. Ohjelma perustuu maanhankinnan vapaaehtoisuuteen, mikä parantaa osaltaan ohjelman hyväksyttävyyttä ja toteuttamisen edellytyksiä. Ohjelman toteutuksen tulee olla kustannustehokasta siten, että rajallisilla varoilla saadaan suurin mahdollinen monimuotoisuuden lisähyöty.

Helmi-ohjelmaan hankittavien kohteiden hinnoitteluun ei kuitenkaan ole kiinnitetty tarpeeksi huomioita. Maanhankinnan hinnoitteluperiaatteiden tulisi olla selkeät myös erilaisten turvepohjaisten alueiden osalta.

Helmi-ohjelmaan lunastetaan ennen kaikkea soidensuojeluohjelman kohteita, mutta sen lisäksi on syytä mahdollistaa yksityisten maanomistajien mahdollisuudet tarjota omistamiltaan mailta suojelukohteita esimerkiksi ottamalla käyttöön välityssopimuksia, kuten METSO-ohjelmassa.

Helmi-alueiden muodostamisessa tulee menetellä avoimesti ja tavalla, joka ei vaaranna maanomistajien halukkuutta vapaaehtoisella pohjalla lisätä monimuotoisuutta metsissään. Monimuotoisuuspainotteisesta metsätaloudesta ei myöskään saa muodostua riskiä siitä, että maita pitäisi myydä valtiolle. Monien

metsäojitettujen, mutta vajaatuottoisiksi katsottavien alueiden ennallistaminen merkitsee metsätalousmaan pinta-alan pienentymistä.

Birdlife ry

Kannatamme Helmi-elinympäristöohjelman hyväksymistä. Helmi-ohjelma on tärkeä osa luontokadon pysäyttämistä Suomessa. On tärkeää, että ohjelma toteutetaan ja toteutus resursoidaan suunnitelman mukaisesti. Erityisen tärkeää on varmistaa hoidon jatkuvuus niillä alueilla ja elinympäristöillä, jotka vaativat säännöllisiä ja toistuvia kunnostus- ja hoitotoimia.

Mielestämme lintuvesien ja kosteikkojen kunnostuksen ja hoidon toimenpiteessä ”Kunnostetaan SPA-alueita ja muita suojeluverkoston arvokkaita lintuvesikohteita” (tp 7) tulee asettaa tavoitteet lukumäärän (200) lisäksi myös hoidettavina hehtaareina, jotta varmistetaan toimenpiteiden laajuus ja vaikuttavuus.

Toimenpiteen ”Perustetaan ja kunnostetaan suojeluverkoston ulkopuolisia lintukosteikkoja” (tp 9) tavoitteet on mainittu sekä lukumääränä (500) että hehtaareina (noin 4 000). Keskimääräinen pinta-ala on 8 hehtaaria, mikä on varsin pieni vesilintulajien elinvaatimukset huomioon ottaen. Katsomme, että tavoitepinta-alaa pitää esitetystä huomattavasti kasvattaa. Toimenpide kattaa sekä olemassa olevat luontaiset lintuvedet, että rakennettavat kosteikot, mutta tavoitetta ei ole ositettu luontaisten elinympäristöjen ja rakennettavien kosteikkojen kesken. Mielestämme toimenpide tulee jakaa näiden kesken ja painopisteen olla luonnonvesissä. Tähän liittyen lintuvesiin liittyväksi toimenpiteeksi on myös tarpeen lisätä suojelualueverkoston ulkopuolella olevien tärkeiden lintuvesikohteiden selvittäminen ja niiden hoito- ja suojelutarpeen arviointi. Pidämme erityisen tärkeänä toimenpiteiden vaikutusten ja vaikuttavuuden riittävää seurantaa.

Kalatalouden Keskusliitto

Pidämme Helmi-elinympäristöohjelmaa, sen toimenpiteitä ja rahoitusmahdollisuuksia tärkeinä vesien tilan ja paikallisen kalatalouden kehittämisen kannalta. Kuten ohjelmaan onkin kirjattu, paikallisten maan- ja vedenomistajien laaja osallistaminen ennen toimenpiteitä sekä mahdollisten taloudellisten haittojen täysimääräinen korvaaminen ovat olennaisen tärkeitä.

Helmi-ohjelmalle löytyy selkeät yhtymäkohdat kalastuslain mukaisesti vuoden 2021 aikana tehtäviin kalatalousalueiden käyttö- ja hoitosuunnitelmiin. Helmi-ohjelman mukaiset pienvesien kunnostustarpeet tulevat todennäköisesti suurelta osin kirjattua myös käyttö- ja hoitosuunnitelmiin ja tätä kautta paikallinen sitoutuminen kunnostusten toteuttamiseen tulee luontevasti.

Helmi-ohjelmaan sisältyy suuri määrä pienvesiin kohdistuvia kunnostustöitä, kuten purokunnostuksia, vaellusesteiden poistoja sekä fladojen ja kluuvien kunnostuksia. Pidämme näitä toimia erittäin tarpeellisina paikallisten kalakantojen elinvoimaisuuden parantamiseksi. Toimenpiteet tulee tehdä yhteistyössä paikallisten vedenomistajien kanssa ja luontevin yhteistyötaho on paikallinen kalatalousalue, jota ei kuitenkaan ollut mainittu ohjelmaan osallistuvana tahona. Kunnostustoimen vaikutuspiirissä olevat yksityiset vedenomistajat ja/tai yhteisen vesialueen osakaskunnat tulee myös pitää hankkeissa mukana alusta alkaen.

Kalatalouden Keskusliitto on valtakunnallisena kalatalousneuvonnan keskusjärjestönä sekä vedenomistajia edustavana tahona huomioitava muodostettaessa Helmi-ohjelman valtakunnallista viestintäryhmää. Keskusliiton alueelliset jäsenjärjestöt puolestaan voivat antaa panoksensa alueellisten yhteistyöryhmien työssä.

Metsäteollisuus ry

Metsäteollisuus näkee maanomistajien vapaaehtoisuuteen ja tiukkoihin monimuotoisuuskriteereihin perustuvan suojelun ja elinympäristöjen hoidon kannatettavana tapana edistää luonnon monimuotoisuutta. METSO:n tavoin Helmi perustuu vapaaehtoisuuteen ja maanomistajille maksettaviin korvauksiin. Tämä tulee nostaa vahvemmin esille ohjelman linjauksia koskevassa periaatepäätöksen luvussa. Nyt vapaaehtoisuus mainitaan vain joidenkin yksittäisten toimenpiteiden yhteydessä. Lisäksi on syytä korostaa suojelun, luonnonhoidon ja ennallistamisen toteuttamista siten, että ohjelmaan suunnatut valtion varat käytetään mahdollisimman tehokkaasti monimuotoisuushyödyt maksimoiden.

Helmi-ohjelmaehdotus on valmisteltu laajapohjaisessa ja osallistavassa prosessissa kahden ministeriön yhteistyönä. Ehdotuksen valmistelussa on kiitettävällä tavalla yhteensovitettu erilaisia näkökulmia ja päästy lopputulokseen, jonka laaja ohjausryhmä oli valmis hyväksymään. Näin ollen Metsäteollisuus pitää tärkeänä, ettei ohjelmaehdotukseen enää tehdä muutoksia. Ohjelma on kokonaisuus, ja muuttamalla yhtä kohtaa luotaisiin tilanne, jossa olisi tarpeen muuttaa myös muita osioita. Muutosten tekeminen voisi heikentää laajassa yhteistyössä valmistellun ohjelman hyväksyttävyyttä.

Metsäteollisuudelle on tärkeää, että METSO ja Helmi säilyvät omina ohjelminaan vaikkakin yhteistyössä toimien. Myös selkeyden vuoksi on tärkeää, että kaikki puustoihin elinympäristöihin liittyvät toimet ovat jatkossakin METSO-ohjelman alla. Näin ollen on oleellista, että nyt Helmiin mukaan otetut, METSOa täydentävät toimet, siirretään osaksi METSOa vuodesta 2026 alkaen. Kuten Helmin periaatepäätöksen luonnokseen on kirjattu, vuoden 2025 jälkeiselle ajalle asetettuja tavoitteiden täsmennetään ja kohdennetaan laajapohjaisessa työryhmässä.

Metsäteollisuus kiinnittää huomiota siihen, että Helmin toteutus vaatii merkittäviä taloudellisia panostuksia ja tarvetta lisähenkilöresursseille. Sen sijaan muita ohjelman ennakoituja vaikutuksia ei ole tässä vaiheessa esitetty, vaan valtioneuvoston periaatepäätös on puutteellinen vaikutusten arvioinnin osalta. Esimerkiksi monimuotoisuusvaikutusten arviointi toisi tarpeellista tietoa käynnissä olevaan luonnonsuojelulain uudistukseen, jonka tavoitteena on myös luonnon monimuotoisuuden tilan parantaminen. Vapaaehtoisuuteen perustuva Helmi-ohjelma asettaa ainakin osin vaihtoehdon luonnonsuojelulain rajoituksiin ja kieltoihin perustuvalle lähestymistavalle.

Suomen kuntaliitto ry

Kuntaliitto pitää hyvänä, että ohjelmaa on valmisteltu laajapohjaisella työryhmätyöskentelyllä, jotta luonnonhoito ja ennallistamiskohteet ja menettelyt ovat laajasti hyväksyttävissä.

Muiden kuin valtion mailla tehtävien toimien rahoitusta ei avata tarkemmin avata ohjelmapaperissa. Kuntaliitto pitää tärkeänä, että ohjelmasta ilmenisi, että yksityisillä kohteilla viitataan myös kuntien omistamiin maihin. Kuntaliitto katsoo, että kuntien omistamille kohteille tulisi olla samat kriteerit ja korvaukset kuin muillekin maanomistajille, mikäli Helmin kautta luonnonhoitotoimenpiteitä toteuttavat. Tämä olisi METSO-ohjelmaa selkeämpi ja kannustavampi menettely.

Kuntaliitto pitää tärkeänä, että ohjelman toimeenpanoa varten perustettaviin yhteistyöryhmiin, kullekin ELY-keskusalueelle sekä ohjelman tietopohjaa ja seurantaa varten perustettaviin alueellisiin seurantaryhmiin kutsutaan edustus myös alueen kunnista, sillä kunnat ovat keskeisiä toimijoita Helmi-ohjelman toimeenpanon kannalta ja ovat luonnonhoitotoimintaan liittyvän tiedon tuottajia ja käyttäjiä.

Kuntaliitto pitäisi tärkeänä, että Kunta-Helmi-ohjelma ja sen toimintamalli otettaisiin kiinteäksi osaksi Helmi-elinympäristöohjelmaa, ja kirjattaisiin kappaleeseen Tekijät ja rahoitus, sillä se on vaikuttavuuden kannalta

keskeinen osa Helmi-kokonaisuutta. Kunnille erityisen tärkeitä olisi turvata suuren suosion saavuttaneen Kunta-Helmi-ohjelman jatkuvuus.

METSO- ja Helmi-ohjelman yhdistäminen pidemmällä aikavälillä voisi Kuntaliiton näkemyksen mukaan tuoda tehokkuutta hankehallintoon ja säästöä siihen tarvittaviin resursseihin. Ko. ohjelmien yhdistäminen yksinkertaistaisi kuntien näkökulmasta luonnonsuojelun rahoituksen hakumahdollisuuksia, sillä kunnat operoivat laajasti erilaisilla luontotyypeillä.

Kaiken kaikkiaan Helmi-ohjelmasta on tulkittavissa, että luonnonsuojelun rahoitus kohdistetaan voittopuolisesti valtion toimiin, niin valtion maiden suojeluun ja luonnonhoitoon kuin valtion ympäristöhallinnon resursseihin. Toistaiseksi vain pieniä osuuksia luonnonsuojelun rahoituksesta on ohjattu kuntien monipuoliseen ja vaikuttavaan luonnonsuojelutyöhön.

Suomen Luonnonsuojeluliitto ry

Suomen luonnonsuojeluliitto kannattaa Helmi-ohjelmaa. Se oli hyvin valmisteltu sekä tietellisesti että osallistavasti. Luonnonsuojeluliitto oli valmistelussa mukana ja on valmis olemaan mukana jatkossakin.

Helmi on merkittävä panostus ennallistamiseen, mutta työtä tulee jatkaa sen jälkeenkin. EU:n biodiversiteettistrategia tulee johtamaan sitoviin ennallistamistavoitteisiin, joiden jälkeen tavoitetasoja tulee todennäköisesti monilla luontotyypeillä korottaa. Tulevilla hallituskausilla sen rahoitusta pitää lisätä toimenpiteiden lisäämiseksi. Tärkeää on varmistaa myös ELY-keskusten ja Metsähallituksen luontopalveluiden henkilövoimavarat.

Helmi-alueet ovat hyvä avaus, mutta niitä tulee nyt vain muutama ELY-keskusta kohti. Tässä alueelliset biodiversiteettiohjelmat ovat tärkeitä.

Soidensuojelun 60 000 ha on hyvä alku, vaikka 100 000 ha olisi parempi tavoite. Soiden ennallistamisen tavoitteet ovat parantuneet viime lausuntokierroksesta, mutta tarve ja potentiaali ovat moninkertaiset.

Lintuvesikohteiden määrän lisäksi pitää esittää myös tavoitehehtaarimäärä. Lintudirektiivin SPA-alueiden kunnostuksen lisäksi niitä pitäisi myös suojella lisää. Jopa IBA-alueita on yhä Naturen ja LSL:n suojelupäätösten ulkopuolella. Lintuvesien kunnostuksia ja rauhoitusverkoston kohteiden määrää tulee jatkossa lisätä.

Perinnebiotooppien tavoite on varsin maltillinen. Uuselinympäristöissä kannattaa priorisoida myös lentokenttien niityt. Esitetyt metsäinventoinnit ovat hyvä alku suojelu- ja ennallistamistoimille. Määrälliset ja aikataululliset suojelutavoitteet tulee asettaa tulosten ja suojelutarpeen perusteella. Lisäsuojelutarve on mittava. Pienvesien tavoitetasot ovat hyvin pieniä suojelutarpeeseen ja potentiaaliin nähden. Jatkotyössä on tarvetta myös VELMU-Helmelle.

Suomen luonnonsuojeluliiton Kymenlaakson piiri ry

Helmi-ohjelma vaikuttaa kunnianhimoiselta, mutta samalla tarpeelliselta. Ohjelma on rakenteeltaan hyvin suunniteltu, ja siinä on huomioitu laajasti eri seikkoja. Valitettavasti on toistaiseksi epäselvää, missä laajuudessa se lopulta toteutuu. Kun rahoitus on riippuvainen poliittisista päätöksistä ja ohjelma ulottuu yli hallituskausien, on kustannusten riittävä kattaminen läpi vuosien väistämättä epäselvää.

Mikäli luonnon monimuotoisuuden hallintaan syntyy joskus ilmastonmuutoksen hallintaan pyrkivän päästökaupan kaltainen mekanismi, se voi antaa riittävää vauhtia myös Helmelle. Nyt ohjelman kannusteet ovat hieman ilmassa ainakin valtionmaiden ulkopuolella.

Sidosryhmien kuten järjestöjen sitouttaminen jää avoimeksi. Helmi-ohjelman tavoitteiden tarkempi, esimerkiksi maakunnittainen kohdelistaus puuttuu vielä, ja kohdevalinta on keskeinen vaihe myös laajempien kokonaisuuksien kannalta.

Soiden suojelun osalta ehdotetaan pakkolunastuksen ottamista mukaan keinovalikoimaan.

Suomen metsästäjäliitto

Ohjelmassa on laadittu toimenpiteet ohjelman edistymisen ja vaikuttavuuden seurannalle, mikä on Metsästäjäliiton mielestä tärkeää, jotta suurten rahallisten panostusten tuottavuus ja vaikuttavuus voidaan näyttää toteen.

Hankkeessa perustetaan ja kunnostetaan 500 kpl suojelualueverkon ulkopuolisia lintukosteikkoja, minkä Metsästäjäliitto näkee tarpeellisenä toimenpiteenä. Liitto näkee hyvänä, että hankkeessa käytetään SOTKA-hankkeen keinoja myös suojelualueiden ulkopuolisten lintujärvien ja -lahtien kunnostamiseen. On liiton mielestä järkevää, että maatalouden tukijärjestelmiä hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan verkoston rakentamisessa.

Helmi-ohjelmassa suunnitellaan ja toteutetaan vesiensuojelutoimenpiteinä monivaikutteisia kosteikkoja, joilla on myönteisten ilmasto- ja vesistövaikutusten lisäksi merkitystä vesilintujen poikastuotantokosteikkoina. Mahdollisimman tehokas ja jatkuva vieraspetopyynti on tärkeää ja edellytyksenä sille, että kaikkien panostusten lopputuloksena vesilintujen heikko tila saadaan jatkossa nousuun. On hyvä, että Helmi-ohjelmassa kehitetään seurantamenetelmä vieraspetojen tehopyyntialueille vieraspetotiheyden ja pyynnin vaikuttavuuden arviointiin ja toteutetaan sen mukainen seuranta valituilla tehopyyntikohteilla.

Linnuston rauhoitusalueiden ja levähdysalueiden verkoston täydennys on Metsästäjäliiton näkemyksen mukaan kannatettavaa ja merkityksellistä. Liitto haluaa kuitenkin vielä erikseen muistuttaa levähdysalueiden perustamistoimien vapaaehtoisuuden tärkeyttä asiakokonaisuuden yleisen hyväksyttävyyden kannalta ja erityisesti maanomistajien näkökulmasta.

Metsästäjäliitto haluaa huomioidavaksi, että elinympäristö- ja vieraspetojen tehopyyntihankkeiden toteutuksessa tulisi metsästyksen vapaaehtoistoimijat jatkossa huomioida toteuttajatahona yhä vahvemmin. Metsästysseurat ovat hyvin organisoituneita ja aktiivisia toimintayksiköitä, joten on kustannustehokasta ja järkevää antaa metsästysseuratasolle aito mahdollisuus hankkeiden käytännön toteutukseen.

Metsästäjäliitto näkee keskeisenä tuoda esille Helmi-elinympäristöohjelman toimenpiteisiin ja myös yleisemmin suojelualueiden perustamiseen liittyen, että vaikka metsästystä vesilintujen levähdysalueverkoston kohteilla perustellusti rajoitetaankin, on erittäin tärkeää, että muualla suojelualueilla metsästyksen tulee olla mahdollista. Laajemmin tarkasteltuna metsästysmahdollisuus on metsästäjien yksi keskeisimmistä motivaation lähteistä toteuttaa käytännön elinympäristö- ja muita hoitotoimia riistan hyväksi.

Suomen Vesiensuojeluyhdistysten Liitto

Helmi-ohjelma on merkittävä panostus maamme luonnon monimuotoisuuden turvaamiseen, jota Suomen Vesiensuojeluyhdistysten Liitto kannattaa. On hienoa, että ohjelmalla voidaan parantaa niin monien lajien ja luontotyyppien tilaa.

Helmi-ohjelmassa vesi- ja rantaluonnon monimuotoisuus ja kunnostus huomioidaan varsinkin pienvesien osalta. Heikosti tunnetut rantaluontotyytit ansaitsevat paikkansa ohjelmassa. Rantojen hoitotoimilla voidaan

kohentaa mm. hiekkarantojen sekä seitsemän dyynityypin ja pienvesien kunnostuksella purojen ja kahden lähteikkötyypin suojelutasoa. Lintuvesien kunnostus vaikuttaa ainakin kahden järvityypin ja useiden luonto- ja lintudirektiivin lajien suojelutasoon positiivisesti. Itämeren matalat lahdet ovat myös tärkeä luontotyyppi.

Helmi-ohjelma kytkeytyy hyvin muihin ohjelmiin ja strategioihin, mikä osaltaan osoittaa Helmi-ohjelman tarpeellisuuden. Helmissä tehtävät pienvesien kunnostukset tukevat vesienhoidon tavoitteita. Toivottavasti Helmissä tehtävä pienten virtavesien kunnostaminen tukee paitsi vaelluskalojen myös muiden virtavesieliöiden elinolosuhteita ja lisääntymistä latvavesissä. Suunniteltu ohjelman tiivis seuranta on tarpeen, sillä mukana suunnittelussa ja toteutuksessa on useita organisaatioita. Metsiensuojelussa METSO-ohjelman jatkuminen on tärkeää nykyisen ohjelman jälkeenkin vuodesta 2026 alkaen, ja tämäkin on hyvin kirjattu ohjelmaan.

Helmi-alueiden valinnassa tarvitaan myös vesiensuojelun asiantuntemusta. Alueiden valintakriteereissä mainitaan laaja ja monitavoitteinen valuma-alue suunnittelu ja sen mukaiset priorisoidut toimet. Helmi-kohteiden valinnan pohjana tulee olla luonnontieteellisin kriteerin tapahtuva tarkastelu, vaikka vapaaehtoisuus on ohjelman tärkeä periaate.

Alueellisilla vesiensuojeluyhdistyksillä on vesistön tila- ja valuma-alue tietoa yhteistarkkailujen ja hankkeiden kautta toteutettujen vesistökunnostus- ja -hoitotoimien osalta. Yhdistykset ovat osallistuneet mm. vieraslajien torjuntaan ja luontotyyppien kunnostuksen suunnitteluun ja toteutukseen. Yhdistyksissä on kiinnostusta osallistua myös pienvesien ja rantaluontotyyppien seurantamenetelmien kehittämiseen.

On ensiarvoisen tärkeää, että Helmi-toimenpiteille, mutta myös alueiden luontoarvoille luodaan avoin, julkinen kartta- ja lataussovellus. Tämä mahdollistaa hallinnon ulkopuolisten toimijoiden laajemman osallistumisen ohjelman toteutukseen.

Ohjelman rahoitusta on mietitty huolellisesti yleistasolla. Rahoituksen jatkosuunnittelussa tulee turvata valtionhallinnon ulkopuolisten mahdollisuus saada rahoitusta. Omarahoituksen järjestäminen voi olla monelle toimijalle hankalaa. Aiemmin hajajätevesiasetuksen neuvonnassa käytetty neuvontamalli olisi helposti luotavissa Helmi-ohjelmaan esim. kiinteistöjen maa- ja metsätalouden ojituskäytäntöjen ympäristöhaittojen vähentämiseksi. Myös monissa biologisissa seurannoissa alueelliset vesiensuojeluyhdistykset pystyvät toimimaan vesistöillä laadukkaasti ja kustannustehokkaasti.

Pienvesien kunnostukseen kannattaa ohjelman esityksen mukaisesti perustaa valtakunnallinen koordinaatioryhmä, mutta siihen tulisi varata rahoitusta, jotta hallinnon ulkopuoliset toimijat, kuten vesiensuojeluyhdistykset, voisivat lähteä mukaan.

Yhteenvetona edellä olevasta voidaan kiteyttää, että Helmi-ohjelma on huolella laadittu laaja kokonaisuus, jonka toteutukseen alueellisilla vesiensuojeluyhdistyksillä on osaamista ja kiinnostus osallistua.

WWF

Tarve arvokkaiden luontoalueiden hoito- ja kunnostustoimiin keskittyvälle Helmi-ohjelmalle on suuri, ja se on ohjelman tekstissä hyvin perusteltu. Helmi-ohjelman tavoitteet ja painopisteet ovat hyvin valittuja ja perusteltuja, ja myös varsin kunnianhimoisia.

Soidensuojelussa Helmi-ohjelmassa valittu vapaaehtoisuuteen perustuva toteutustapa voi vaikeuttaa arvokkaimpien suoaluekokonaisuuksien saamista toimenpiteiden piiriin. Siksi arvokkaimpien suokohteiden suojelu edellyttää Helmi-ohjelman rinnalle myös muita toimenpiteitä. Vastaavasti metsien lajiston ja

luontotyyppien suojelussa tarvitaan Helmi- ja METSO -ohjelmien ohelle myös muita toimenpiteitä ja ohjauskeinoja.

Toukokuussa 2020 julkaistussa EU:n biodiversiteettistrategiassa 2030 on kunnianhimoiset tavoitteet mm. suojelualueiden lisäämisen, kaikkien aarnio- ja ikimetsien suojelun ja ennallistamisen osalta. Helmi-ohjelma tulee olemaan keskeinen osa Suomen toimia EU:n biodiversiteettistrategian toteuttamiseksi.

On hyvä, että lintuvesien ja -kosteikkojen kunnostuksen ja hoidon toimenpiteet, toimenpide 9 tavoitteeseen on lisätty kappalemäärän lisäksi hehtaarimäärä. Puutteena on kuitenkin edelleen, että tätä tavoitetta ei ole eritelty ”luonnonlintuvesien” ja rakennettujen riistakosteikkojen välillä. Toimenpiteiden vaikuttavuuden takia toteutuksen painopisteen tulisi olla nimenomaan lintujärvisä ja -lahdissa.

Perinnebiotooppien tavoitteeksi on kirjattu ”nostaa hoidettujen perinnebiotooppien ala 52 000 hehtaariin ja taata niiden laadukas hoito.” Ehdotamme tähän lisättäväksi sanan ”vähintään”. Kuten tekstissä kuvataan, perinneympäristöt ovat kaikkein uhanalaisimpia elinympäristöjämme, ja siksi niiden hoidon tavoitetaso on siksi oltava mahdollisimman korkealla.

Ohjelman kirjaus toimenpiteessä 19, että Metsähallituksen alue-ekologisen suunnittelun vaikuttavuus arvioidaan vuoden 2023 loppuun mennessä, ja että samalla selvitetään myös valtionmaiden metsiensuojelun tehostamistarpeet ja mahdollisuudet mukaan lukien EU:n biodiversiteettistrategian monimuotoisuustavoitteiden vaatimukset valtion maiden osalta, on erittäin tärkeä ja tarpeellinen. Suomen on toteutettava tällainen kartoitus osana EU:n biodiversiteettistrategian 2030 toteutusta.

On hyvä että, että kunnostettavien purojen sekä lähteiden ja lähteikköjen määrätavoitteita on korotettu ohjelman aiempiin työversioihin nähden, ja että pienvesien kunnostuksen tavoitteita suojelualueiden ulkopuolella on täydennetty vaellusyhteyden palauttamista koskevalla kohdalla.

Muut

Korkeasaaren eläintarhan säätiö sr:n

Suomalaisesta uhanalaisten lajien suojelusta puuttuu toistaiseksi etäsuojelun roolin arviointi kokonaan. Tämä tulisi lisätä Helmi-ohjelmaan mahdollisuuksien mukaan. IUCN:n suositusten mukaisesti kaikissa uhanalaisten lajien suojeluohjelmissa tulisi arvioida, voiko laji hyötyä tarhaamistasta. Helmi-ohjelmaan pitäisikin lisätä tarhaamisen osuuden selvittäminen osana lajiston suojelua.

Helmi-ohjelman viestinnän toimenpiteiden tavoitteiden saavuttamisessa yhteistyö Korkeasaaren eläintarhan kanssa toisi Helmi-ohjelmalle toivottua näkyvyyttä kansallisella ja alueellisella tasolla, etenkin kun suuri osa Helmi-alueista sijaitsee luonnoksen mukaan Etelä-Suomen alueella.

Helmi-ohjelman viestinnän tavoitteita olisi helposti liittävä osaksi eläintarhojen tekemään viestintää niin sosiaalisessa mediassa kuin erilaisten tiedotustilaisuuksien muodossa. Tarhakasvatusosaamisen, vieraslajien torjunnan ja monipuolisen viestintäosaamisen lisäksi Korkeasaaren eläintarhassa on mahdollisuus viestiä perinnebiotoopeista sekä erilaista pölyttäjistä. Eläintarhaan valmistui 2019 pölyttäjäpuisto, jossa esitellään erilaisia pölyttäjähönteisiä ja niiden merkitystä luonnonmonimuotoisuudelle.

Korkeasaaren eläintarhan säätiö sr toivoo mahdollisuutta osallistua Helmi-ohjelman toteuttamiseen ja omalta osaltaan tuoda ohjelman käyttöön eläintarhojen yhteistyötoimijoiden verkostot kuten erilaiset ympäristökasvattajat, kouluryhmät ja muut vapaaehtoiset toimijat. Vuoden 2021 tavoitteemme on osallistua

työpanoksellamme luonnossa tapahtuvaan suojelutyöhön ja vahvistaa rooliamme kansallisessa lajiensuojelussa.

OTSO Metsäpalvelut Oy:n (OTSO)

HELMI – ympäristöohjelman tavoitteet ja toimenpiteet elinympäristöjen tilan parantamiseksi ja monimuotoisuuden lisäämiseksi ennallistamisen, kunnostamisen ja hoitotoimenpiteiden kautta, ilmastovaikutukset huomioiden, ovat mittavia ja kunnianhimoisia. Kokonaisuutena toimenpideohjelma yhdistettynä METSO-ohjelmaan on kannatettava.

Vapaaehtoisuuteen perustuvat elinympäristöjen suojelu ja monimuotoisuutta lisäävät toimenpiteet saavat hyväksynnän yksityismaanomistajien parissa. Tämä lisää ohjelman vaikuttavuutta ja hyväksyttävyyttä velvoite-toimenpiteisiin verrattuna.

Ohjelma on laadittu viranomaisnäkökulmasta ja toimenpiteiden kustannukset on jaoteltu hallinnonaloittain. Ohjelmassa tulisi arvioida ja huomioida myös ohjelman käytäntöön panevien toimijoiden resurssitarpeet.

Ohjelmassa esitetyt viestinnän toimenpiteet sekä toimijoille suunniteltu koulutushanke luonnonhoidon ja ennallistamisen osaamisen varmistamiseksi suunnittelusta toteuttamiseen ovat kannatettavia.

Vesiensuojelun toimenpiteinä esitetyt pienvesien ja niiden lähialueiden kunnostukset ovat kannatettavia. Toimenpiteitä tulisi voida kohdentaa myös metsätalouskäytössä olevien laajempien (suo)metsä valuma-alueiden vesiensuojeluhankkeiden suunnitteluun ja toteuttamiseen yksityismetsissä. Metsätalousmaalla sijaitsevien peruskuivatushankkeiden luonnonmukainen kuivatus tulisi saada myös toimenpiteiden piiriin.

Vaellusesteinä ovat yleensä teitä alittavat rummut tai sillat. Vaellusyhteyksien palauttamisen tai esteiden poistamisen tavoitteet ohjelmakaudella yksityismaille ovat vaatimattomat (700 kpl) huomioiden jo pelkän yksityistieverkoston pituuden valtakunnassa (350 000 km).

Suomen luontopaneeli

Helmi-ohjelma on selvästi askel oikeaan suuntaan. Suomen Luontopaneelin mielestä Helmi-ohjelma on varsin laaja ja monipuolinen kokonaisuus sisältäen monia todennäköisesti vaikuttavia toimia, vaikkakin toimien vaikuttavuus kokonaisuongelmiin nähden vaihtelee. Perinnebiotooppien, lintuvesien ja osin soiden suojelun osalta toimet ovat hyvällä tasolla, mutta erityisesti metsien osalta Helmi-ohjelma ei ole volyymiltaan riittävä, vaikka suuri osa rahoituksesta meneekin metsiensuojeluun. Metsälajien ahdingon poistamiseksi on tehtävä voimakkaammin töitä sekä lisättävä metsänkäyttöä ohjaavan lainsäädännön kykyä suojella metsäluontoa.

Helmi-ohjelman toteutuksessa on myös hyvä mahdollisuus osallistaa kouluja ja oppilaitoksia luonnonhoitohankkeisiin osana ympäristökansalaisuuteen kasvamista.

On positiivista, että valuma-alue tarkastelu on mukana Helmi-ohjelmassa, koska monet vesiluontoa heikentävät tekijät ovat peräisin juuri valuma-alueilta.

Sivulla 12 mainittu talousmetsien ilmastokestävään hoito ja käyttö on määriteltävä tutkimustiedon perusteella tekstiin. Metsänhoidon ilmastokestävyydestä kiertää erilaisia näkemyksiä, ja osaan näistä väittämistä ei löydy tutkimustukea. Lisäksi ilmastotoimet ovat usein ristiriitaisia luonnonhoitotoimien kanssa, mutta harvoin toisinpäin. Ns. ilmastokestävä talousmetsänhoito ei takaa, että luonnonhoidon taso pysyy riittävänä suojelualueverkoston ulkopuolella. Tästä syystä tekstissä tulee mainita että ”yhdistettynä talousmetsien luonto- ja ilmastokestävään hoitoon ja käyttöön” ja lisäksi tulee avata mitä ilmastokestävällä

hoidolla tarkoitetaan. Pahimmassa tapauksessa Helmi-ohjelman perusteluilla voidaan perustella lisääntyneitä hakkuita, joilla on voimakkaan negatiiviset monimuotoisuusvaikutukset.

Soiden ennallistamisen päätavoite tulee olla monimuotoisuushyöty vesistöhaittoja välttämällä. Esimerkiksi kohdekokoa rajaamalla ja ennallistamista useille vuosille jaksottamalla voidaan vesistökuormitusta vähentää. Suotyypit eroavat ennallistamisen ilmastovaikutuksiltaan. Rehevien soiden ennallistaminen onkin sekä lajiston monimuotoisuuden että ilmastohaittojen minimoimisen kannalta hyödyllisintä. On huomattava, että ilmastotoimia voidaan tehdä muuallakin kuin soilla, mutta suoluontoa ei voida turvata puuttamalla esimerkiksi liikenteen päästömääriin. On voitava tehdä päätös ennallistamisesta, vaikka kohteen ennallistamisen ilmastovaikutukset voisivat olla haitalliset, erityisesti jos ennallistettavan alueen luontoarvot ja potentiaali turvata lajistoa arvioidaan hyväksi.

Helmi-alueita perustettaessa alueellisen kattavuuden huomioiminen on tärkeää. Etelä-Suomen painotus on perusteltua myös virkistysmahdollisuuksien näkökulmasta.

Vaikka 60 000 hehtaaria soiden lisäsuojelua on suuri pinta-ala, se on vain noin 1,4 % oijttamattomista soista. Näin ollen valtakunnallisesti kyse on varsin vaatimattomasta tavoitteesta, ottaen huomioon, että olemme myös suoluontotyypeissä kaukana riittävästä suojelutasosta. Alueellisesti tärkeintä olisi saada suojelualaa eritoten eteläiseen Suomeen.

”Ilmasto ja vesistövaikutukset huomioon ottaen” -lause esiintyy useassa kohdassa. Ilmastovaikutukset eivät saa olla esteenä korvaamattomien ja tärkeiden kohteiden ennallistamiselle. Vesistövaikutuksia voidaan vähentää työn suunnittelulla ja ennallistamisen jaksottamisella useille vuosille ja pienemmille maa-aloille kerrallaan.

Pohjapatojen rakentaminen lintuvesille tulee olla perusteltua ja huolella suunniteltua, eikä se saa vaikuttaa vesilajien liikkumiseen elinympäristöjen välillä. Ruoppaus poistaa kyseiselle vesiluonnolle tyyppillisiä lajeja, jotka ovat ravintoa linnuille ja kaloille.

Metsäteeman tavoite ”Metsien suojelun, ennallistamisen ja hoidon tavoitteena on pysäyttää metsäluontotyyppien ja metsälajien taantuminen ja parantaa metsäluonnon monimuotoisuuden tilaa ” on täysin epärealistinen nykyisillä metsänhoitotavoilla, metsälailla ja voimassaolevilla sertifikaattien kriteereillä. Suojelua pitää lisätä merkittävästi ja suojelualueiden ulkopuolella tarvitaan selkeitä metsätalouden toimintatapojen muutoksia, jotta suojelualueen ulkopuolinen metsä voi suojella lajistoa tai edes hidastaa sen taantumista.

Metsäteeman suojelutavoitteita asettaessa tulee huomioida EU:n BD strategia vuoteen 2030, jossa on kunnianhimoinen 30 % oikeudellisesti sitovan suojelun tavoite (EU 2020). Luontopaneeli katsoo, että tavoitteen asettelu tulee Helmi-ohjelmassa olla merkittävästi kunnianhimoisempi. Ei ole kestävä, että Suomi sitoutuu globaalisti (CBD neuvottelujen todennäköinen lopputulema) ja EU tasolla 30 % suojelutavoitteisiin mutta itse suunnittelee kansallisia tavoitteita, jotka kattavat yhdessä sovituista tavoitteista vain pienen murto-osan.

Pienvesien ennallistamisen suurin uhka on metsänhoitotoimenpiteet. Jotta pienvesistöjen ennallistaminen olisi vesiluonnon biodiversiteettiä säästävää sekä kustannustehokasta, tulee ennallistamiskohteiden lähialueiden metsätaloustoimissa noudattaa normaalia metsänhoitoa huomattavasti suurempaa huolellisuutta ja varovaisuutta suojakaistojen ja maanmuokkausten kanssa. Tämä pitää varmistaa toimien kustannustehokkuuden maksimoimiseksi

Helmi-ohjelmassa pienvesien kunnostustavoite on vaatimaton. Helmi-ohjelman puitteissa Suomen puroista sekä lähteistä kunnostettaisiin vain 5 promillea. Pienvesiin kuuluvat myös sisämaassa sijaitsevat lammet, joita ei Helmi-ohjelman toimenpiteissä mainita lainkaan.

On hyvä, että ohjelman kohteilta kerätty luontotieto kootaan ja että se on tarvittaessa tutkijoiden käytössä parhaiden käytäntöjen löytämiseksi. Kuitenkin Helmi-ohjelmaan liittyvät selvitykset ja tutkimukset on tarkoitus toteuttaa Helmi-ohjelmassa erillisinä hankkeina, mikä nostaa muutamia kysymyksiä. Miten varmistetaan, että tutkimukseen riittävät resurssit ja tekijöitä sekä että tieto on kerätty niin, että se on tutkimuksen kannalta relevantissa muodossa? Eri alojen tutkijoiden mukanaolo jo alkuvaiheessa on hyvin tärkeää. Kontrollikohteiden lisääminen kaikkiin seurantoihin joita perustetaan on tieteellisesti katsoen välttämätöntä sillä ilman niitä havaittujen muutosten ei voida tulkita johtuvan tehdyistä toimenpiteistä.

Yhteenveto saaduista lausunnoista Helmi-ohjelman väliotsikoiden mukaan jaoteltuna

Helmi-elin ympäristöohjelma

Lausunnon antajat kannattavat Helmi-ohjelmaa, sen tavoitteita ja toteuttamista yksimielisesti. Ohjelman tavoitteet ja painopisteet nähdään hyvin perustelluiksi sekä myös varsin kunnianhimoisiksi. Helmi-ohjelmassa on lausunnon antajien näkemyksen mukaan tuotu esiin selkeästi tavoitteet ja vastuutahot. Lausunnonantajat katsovat, että suojelualueverkostossa sekä muilla arvokkailla luontoalueilla on paljon hoito- ja kunnostustarpeita, joihin ei ole tähän mennessä pystytty riittävästi vastaamaan puuttuvien resurssien takia.

Helmi-ohjelma nähdään tärkeäksi osaksi luontokadon pysäyttämistä Suomessa. Ohjelman tavoitteiden ja niiden saavuttamiseen tähtävien toimenpide-ehdotusten katsotaan kokonaisuudessaan olevan erinomainen lähtökohta sille, että uhanalaisten luontotyyppien ja niihin sidoksissa olevien uhanalaisten lajien tilannetta saadaan merkittävästi parannettua. Vaikka Helmi-ohjelma nähdään laajana ja monipuolisena kokonaisuutena, joka sisältää monia todennäköisesti vaikuttavia toimia, todetaan toimien vaikuttavuuden eri elinympäristöjen kokonaisongelmiin nähden vaihtelevan. Osassa lausuntoja ohjelman numeerisia tavoitteita pidetään melko alhaisina elinympäristöjen tarpeisiin nähden.

Lausunnonantajat katsovat, että Helmi-elin ympäristöohjelma on laadittuministeriöiden välisessä yhteistyössä ja laajasti sidosryhmiä ja asiantuntijoita kuullen, ja että ohjelman myötä on jo nyt syntynyt hyvää yhteistyötä myös kuntien, järjestöjen, muiden viranomaistahojen ja maanomistajien välillä.

E erityisen tärkeänä nähdään, että Helmi-ohjelman toimenpiteet perustuvat vapaaehtoisuuteen, vaikka haasteena silloin on, että suojelutoimia ei voida aina kohdistaa aktiivisesti tietyille alueille tai aluekokonaisuuksille. Riskinä nähdään, että vapaaehtoisuuden periaate voi vaikeuttaa kokonaisuuksien muodostamista ekologisen hyödyn kannalta tehokkaasti. Tämän vuoksi lausunnoissa halutaan kiinnittää erityistä huomiota viestintään, neuvontaan ja vuoropuheluun erityisesti maaomistajien kanssa siten, että toimenpiteet voidaan kohdistaa jouhevasti ja kustannustehokkaasti luonnon monimuotoisuuden kannalta keskeisille alueille.

Lausunnonantajien mielestä on tärkeää, että ohjelmassa keskitetään toimenpiteitä laajemmiksi kokonaisuuksiksi ja pyritään ekologisten kokonaisuuksien huomioimiseen. Tärkeänä nähtiin myös tavoite kohdentaa toimenpiteitä yli elinympäristörajojen toimijoiden välisellä yhteistyöllä ja erilaisiin rahoituskeinoihin joustavasti tukeutuen. Lausunnoissa nähtiin, että monipuolinen yhteistyö helpottaa

esimerkiksi ilmasto- ja vesistövaikutusten huomioon ottamista soihin kohdistuvissa toimenpiteissä ja lintuvesien kunnostusta tukevien valuma-alueiden hankkeiden kohdentamista.

Muutamat lausunnonantajat katsoivat, että Helmi-ohjelma on merkittävä panostus ennallistamiseen, mutta työtä tulee jatkaa sen jälkeenkin. Lausunnoissa katsottiin, että EU:n biodiversiteettistrategia tulee johtamaan sitoviin ennallistamistavoitteisiin, joiden jälkeen tavoitetasoja tulee todennäköisesti monilla luontotyypeillä korottaa. Tämän vuoksi lausunnoissa katsottiin, että tulevilla hallituskausilla rahoitusta pitää lisätä toimenpiteiden lisäämiseksi.

Tekijät ja rahoitus

Lausunnonantajat pitivät tärkeänä, että ohjelma toteutetaan ja toteutus resursoidaan suunnitelman mukaisesti. Erityisen tärkeänä nähtiin, että ohjelmassa varmistetaan hoidon jatkuvuus niissä elinympäristöissä, jotka vaativat säännöllisiä ja toistuvia kunnostus- ja hoitotoimia. Lisäksi lausunnoissa korostettiin suojelun, luonnonhoidon ja ennallistamisen toteuttamista siten, että ohjelmaan suunnatut valtion varat käytetään mahdollisimman tehokkaasti monimuotoisuushyödyt maksimoiden. Yhdessä lausunnossa tuotiin esiin tärkeänä, että rahoitusta kohdennetaan myös Pohjois-Suomeen.

Eniten huolta ohjelman rahoitukseen liittyen lausunnoissa herätti ohjelman henkilöstöressurssien turvaaminen. Katsottiin, että Helmi-ohjelman tehokas ja tavoitteiden mukainen toimeenpano edellyttää riittävien resurssien kohdentamista ELY-keskuksiin ja Suomen metsäkeskukseen. ELY-keskusten vakituisen henkilöstön vähäisestä määrästä oltiin huolissaan ja heidän osuutensa nähtiin tärkeäksi Helmi-ohjelman tavoitteiden saavuttamisessa. Lausunnoissa katsottiin, että osa tehtävistä, kuten ohjaus- ja organisointityöt, on hoidettava jo entuudestaan ylikuormittuneen vakituisen henkilöstön voimin. Todettiin, että ELY-keskusten riittävät henkilöstöressurit on pystyttävä turvaamaan, jotta vältetään virkatyön laadun heikkenemiseltä ja sitä kautta aiheutuvilta kielteisiltä vaikutuksilta luonnon monimuotoisuuteen. Lisäksi katsottiin, että ohjelman toimeenpanossa lasketaan paljon vakituisen henkilöstön virkatyön varaan ja monia uusiakin tehtäviä esitetään merkittävältä osin ilman lisäresurssia hoidettaviksi. Esimerkkeinä mainittiin Helmi-alueiden perustaminen ja siihen liittyvä yhteistyötarve sekä teemakohtaisten yhteistyöryhmien organisoiminen. Lausunnoissa edellytettiin, että Helmi-ohjelman toteuttamiseen ohjataan myös pitkäjänteisemmän ja tehokkaamman työskentelyn edellyttämää lisävoimavaraa, joka mahdollistaa myös pitempiaikaisten asiantuntijoiden rekrytoinnin Helmi-tehtäviin.

Metsäkeskuksen lausunnossa suurimpana epävarmuustekijä ja puutteena Helmi-ohjelmassa pidettiin resursointia. Metsäisten elinympäristöjen toimenpiteissä Suomen metsäkeskuksella nähtiin keskeinen rooli. Helmi-ohjelman tuloksellinen toimeenpano yksityisten maanomistajien kanssa perustuu kannustavuuteen ja luottamukseen, mikä vaatii paljon alueellista henkilökohtaista työtä.

Kuntaliiton lausunnossa katsottiin, että ohjelmassa on valtionhallinnon rooli kirjoitettu kattavasti, mutta kuntien ja järjestöjen rooliin ja toiminnan rahoitukseen pitäisi olla otettu kantaa selvemmin. Myös maakuntien lausunnoissa ilmoitettiin halukkuudesta osallistua Helmin toimeenpanoon muun muassa alueellisten yhteistyöryhmien kautta.

Lisäksi katsottiin, että rahoituksen jatkosuunnittelussa tulee turvata valtionhallinnon ulkopuolisten mahdollisuus saada rahoitusta, sillä omarahoituksen järjestäminen voi olla monelle toimijalle hankalaa.

Helmi-ohjelman liittyminen muihin keskeisiin ohjelmiin ja strategioihin

Helmi-ohjelman nähtiin kytkeytyvän hyvin muihin ohjelmiin ja strategioihin. Ohjelmassa mainittujen lisäksi yhdessä lausunnossa mainittiin Helmi-ohjelmasta löytyvän selkeät yhtymäkohdat vuoden 2021 aikana

tehtäviin kalatalousalueiden käyttö- ja hoitosuunnitelmiin. Helmi-ohjelman mukaiset pienvesien kunnostustarpeet tulevat todennäköisesti suurelta osin kirjattua myös käyttö- ja hoitosuunnitelmiin ja tätä kautta paikallinen sitoutuminen kunnostusten toteuttamiseen tulee luontevasti.

Helmi-ohjelma ja ilmastonmuutos

Lausunnoissa korostettiin Helmi-ohjelman ja etenkin laajemmin luonnon monimuotoisuuden ja ilmastonmuutoksen yhtymäkohtia. Yhdessä lausunnossa todettiin, että ilmastonmuutos lisää tarvetta toimivalle ja hyvin kytkeytyneelle ekologiselle verkostolle. Lausunnon mukaan toimivuuden kannalta erityisen tarpeellista on saada muodostettua eteläiseen Suomeen vahvempi suojelualueiden verkosto ja sen kanssa muiden luonnon monimuotoisuutta vahvistavien toimenpiteiden kokonaisuus. Lausunnossa nähtiin, että tähän haasteeseen Helmi-elinympäristöohjelma vastaa todennäköisesti vain osittain.

Helmi-ohjelma turvaa luonnon monimuotoisuutta ekologisina kokonaisuuksina

Ekologisten kokonaisuuksien tavoittelu nähtiin lausunnoissa tärkeäksi ja keskeiseksi osaksi Helmi-ohjelmaa. Yhdessä lausunnossa tuotiin erikseen esiin, että tämän tavoitteen mukaisesti soiden ennallistamiskohteiden ja muiden elinympäristöjen kunnostuskohteiden ympäristössä tulisi olla kaikissa ELY-keskuksissa vapaaehtoisen suojelun keinoin mahdollista turvata ennallistamis- ja kunnostuskohteisiin liittyvien suojeluarvoja omaavien alueiden säilyminen.

Helmi-alueet keskittävät toimenpiteet laajoiksi kokonaisuuksiksi

Lausuntojen mukaan Helmi-alueiden perustaminen on erittäin kannatettava uusi avaus ja tavoite yhden alueen perustamisesta jokaiseen maakuntaan on hyvä. Nähtiin, että Helmi-alueet ovat hyvä tapa keskittää hoitotoimenpiteitä kustannustehokkaasti, lisätä sidosryhmien yhteistyötä ja maanomistajien tietoisuutta. Ohjelmassa esitettyä arviota Helmi-alueiden määrästä (30-50 kpl) pidettiin ennemmin vähäisenä kuin liian suurena. Nähtiin, että Helmi-alueita perustettaessa alueellisen kattavuuden huomioiminen on tärkeää.

Lausunnoissa katsottiin, että paikallisia tahoja on hyvä kuulla jo Helmi-alueiden suunnittelu- ja valintavaiheessa. Lisäksi nähtiin, että vaikka Helmi-alueita perustetaan alueellisiin monimuotoisuuskeskittymiin, on tärkeää, että niiden perustaminen tapahtuu yhteisymmärryksessä ja yhteistyössä maanomistajien kanssa. Lausunnoissa tuotiin esiin, että Helmi-alueiden tulisi olla riittävän laajoja, ja ne tulisi kohdentaa monimuotoisuuden kannalta priorisoituihin kohteisiin, ottaen huomioon myös vesistöjen valuma-aluekokonaisuudet. Helmi-alueiden kohdentamisessa tulisi myös ottaa huomioon suojelualueiden kytkeytyneisyyden vahvistamisen tarpeet.

Maakuntaliittojen lausunnoissa nostettiin esiin, että maankäytön suunnittelun eri tasot on tärkeä kytkeä Helmi-alueiden valintaprosessiin ja toteuttamiseen vähintään tiedonvaihdon sekä valuma-alue suunnittelun osalta ja että luvussa 2 voisi käsitellä kokonaisuuksien ja alueiden suhdetta myös maakunta- ja yleiskaavoitukseen. Nähtiin, että luvussa voitaisiin kuvata sitä, miten Helmi-ohjelma voisi olla edistämässä ja toteuttamassa kaavoissa osoitettujen ekologisten kokonaisuuksien ja yhteyksien turvaamista. Yhden lausunnon mukaan Helmi-ohjelmassa ei ole otettu huomioon maakuntakaavoituksen tuomia mahdollisuuksia viherrakenteen suunnittelussa ja turvaamisessa. Synergia valtion luonnonsuojelusuunnittelun kanssa nähtiin ilmeisenä ja vahvistettavana. Myös kuntakaavoitus nähtiin käyttökelpoisena työkaluna, koska yleiskaavatyössä tehdään laadukkaita ja hyvinkin yksityiskohtaisia luontoselvityksiä. Tuotiin myös esiin, että luonnon monimuotoisuuden huomioiminen on ohjelmassa otettu huomioon valtion ja yksityisten talousmetsissä, mutta riittämättömästi kuntien omistamien virkistysalueiden ja lähimetsien osalta.

Lausunnoissa tuotiin esiin, että Helmi-alueiden rajausten tulisi ylittää erilaisia hallinnollisia rajoja ja maanomistusrajoja monimuotoisuuden kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla. Nähtiin, että yhteistyön toimivuus eri tahojen kesken on edellytys Helmi-alueiden onnistumiselle. Valtakunnallisten hankkeiden, kuten LIFE-hankkeiden kytkytyminen alueellisten ryhmien toimintaan tulisi myös ottaa huomioon. Lisäksi huolta aiheutti, että jos Helmi-alueet keskittävät toimenpiteet liian pienelle maantieteelliselle alueelle, niin toimenpiteitä ei pystyttäisi tekemään tasaisesti läpi maakunnan.

Soiden suojeleminen ja ennallistaminen

Helmi-ohjelman vapaaehtoisuuden periaate aiheutti lausunnoissa eniten huolta soiden suojeleminen osalta. Lausunnoissa katsottiin, että vapaaehtoisuus voi johtaa siihen, ettei arvokkaimpia suoalueita ei saada suojelema-alueverkoston piiriin. Tämän vuoksi katsottiin, että suojeleminen ulkopuolelle jäävien valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiden suo-kohteiden säilyminen tulisi turvata muilla ohjauskeinoilla. Lausunnoissa katsottiin myös, että vapaaehtoisuus tuo isoja haasteita vesitaloudellisesti toimivien kokonaisuuksien suojeleminen toteutumiseen.

Muutamassa lausunnossa katsottiin, että soidensuojeleminen tavoite 60 000 hehtaaria on liian vaatimaton tarpeeseen nähden. Lausunnoissa nähtiin myös, että alueellisesti tärkeintä olisi saada suojelema-alueita eritoten eteläiseen Suomeen. Lisäksi yhdessä lausunnossa tuotiin esiin, että osa maakuntakaavojen soidensuojelema-aluevarauksista on odottanut toteutusta kaavoissa jo lähes parikymmentä vuotta, joten määrärahojen osoittaminen soidensuojelemaan on aiheellista. Lisäksi toivottiin, että vaikka Helmi-ohjelmassa toteutetaan ennen kaikkea soidensuojelema-ohjelman kohteita, niin sen lisäksi on syytä mahdollistaa yksityisten maanomistajien tarjota omistamiltan mailta suojelema-kohteita esimerkiksi välityssopimusten avulla.

Lausunnoissa otettiin kantaa soidensuojelema-kohteiden hinnoitteluun. Yhdessä lausunnossa pidettiin tärkeänä, että ohjelmasta ilmeni, että yksityisillä kohteilla viitataan myös kuntien omistamiin maihin. Lisäksi katsottiin, että kuntien omistamille kohteille tulisi olla samat kriteerit ja korvaukset kuin muillekin maanomistajille, mikäli ne Helmin kautta luonnonhoitotoimenpiteitä toteuttavat. Toisessa lausunnossa katsottiin, että Helmi-ohjelmaan hankittavien kohteiden hinnoitteluun ei ole kiinnitetty tarpeeksi huomioita ja että maanhankinnan hinnoitteluperiaatteiden tulisi olla selkeät etenkin turvemaiden osalta.

Soiden ennallistamistavoitteisiin otettiin kantaa useammassa lausunnossa. Suojelema-alueiden soiden ennallistamistavoitteen katsottiin olevan kunnianhimoinen, mutta suojelema-alueiden monimuotoisuuden parantamisen kannalta kannatettava. Lisäksi nähtiin tärkeänä, että myös monimuotoisuudeltaan erittäin arvokkaat pienialaiset, suunnittelun ja toteutuksen kannalta kalliit kohteet tulevat ennallistetuiksi. Lisäksi tulisi ottaa huomioon aiemmin toteutettujen ennallistamiskohteiden mahdolliset korjailu- ja täydennystarpeet.

Suojelema-alueverkoston ulkopuolisten soiden osalta ennallistamistavoitteet nähtiin alhaisiksi suhteessa siihen, kuinka paljon monimuotoisuuden ja vesistöjen tilan parantamisen sekä ilmaston muutoksen näkökulmasta olisi tarpeen ennallistaa ja kuinka paljon mahdollisia kohteita on olemassa. Nähtiin, että tavoitteiden saavuttaminen edellyttää saumatonta yhteistyötä etenkin ELY-keskusten ja Metsähallituksen sekä myös Suomen metsäkeskuksen välillä. Lausunnoissa katsottiin, että soiden ennallistamisen päätavoite tulee olla monimuotoisuushyöty vesistöhaittoja välttämällä. Lisäksi tuotiin esiin, että kohteiden valinnalla ja suunnittelulla voi mahdollista vesistökuormitusta vähentää. Yhdessä lausunnossa katsottiin, että ilmastovaikutukset eivät saa olla esteenä korvaamattomien ja tärkeiden kohteiden ennallistamiselle.

Lintuvesien ja -kosteikkojen kunnostus ja hoito

Lausuntojen mukaan Helmi-ohjelmassa lintuvesien kunnostukselle asetetaan selkeät tavoitteet, joiden myötä toteutuu myös pitkäjänteinen hoito ja kunnostus. Lausunnoissa tuotiin esiin toive myös muiden kuin valtakunnallisesti arvokkaiden lintuvesien ja SPA-alueiden kunnostuksesta. Muutamassa lausunnossa katsottiin, että kunnostettavien SPA-alueiden ja muiden suojeluverkoston arvokkaiden lintuvesikohteiden osalta tulee asettaa tavoitteet lukumäärän lisäksi myös hoidettavina hehtaareina, jotta varmistetaan toimenpiteiden laajuus ja vaikuttavuus.

Lausunnoissa kiinnitettiin huomiota siihen, että lintuvesien kunnostuksen tulokset eivät ole pysyviä, mikäli valuma-alueelta tuleva ravinnekuormitus ei pienene. Helmi-ohjelman rinnalle toivottiinkin aktiivisia toimenpiteitä valuma-alueiden ravinne- ja kiintoainekuormituksen vähentämiseksi.

Nähtiin, että lintukosteikkojen perustaminen on hyvä lisä ja kustannustehokas toimi luonnon monimuotoisuuden lisäämiseksi ja vesilintujen elinympäristöjen parantamiseksi. Lausuntojen mukaan on hyvä, että Helmi-ohjelmassa käytetään SOTKA-hankkeen keinoja myös suojelualueiden ulkopuolisten lintujärvien ja -lahtien kunnostamiseen. Lisäksi yhdessä lausunnossa tuotiin esiin, että on ensiarvoisen tärkeää huolehtia siitä, että lintuvesien ja -kosteikkojen kunnostukseen ja hoitoon liittyvät resurssit turvataan, koska EU-tasolla Suomi on monen lajin kohdalla tärkein pesimäalue.

Muutamassa lausunnossa pidettiin puutteena sitä, että suojelualueverkoston ulkopuolisten kosteikoiden tavoitetta ei ole eritelty ”luonnonlintuvesien” ja rakennettujen riistakosteikkojen välillä. Katsottiin, että toimenpiteiden vaikuttavuuden takia toteutuksen painopisteen tulisi olla nimenomaan lintujärvissä ja -lahdissa. Lisäksi tuotiin esiin, että keskimääräinen 8 hehtaarin pinta-ala on varsin pieni vesilintulajien elinvaatimukset huomioon ottaen. Lisäksi nähtiin tarpeellisena, että lintuvesiin liittyväksi toimenpiteeksi lisättäisiin suojelualueverkoston ulkopuolella olevien tärkeiden lintuvesikohteiden selvittäminen ja niiden hoito- ja suojelutarpeen arviointi.

Lausunnoissa katsottiin, että mahdollisimman tehokas ja jatkuva vieraspetopyynti on tärkeää ja edellytyksenä sille, että vesilintujen heikko tila saadaan jatkossa nousuun. Tuotiin esiin, että minkin ja supikoiran pyynti on oleellinen osa lintuvesien hoitoa, ja pyyntiä olisikin tarpeen toteuttaa tehopyyntikohteiden lisäksi kaikilla Helmi-ohjelmassa kunnostettavilla lintuvesikohteilla. Lisäksi nähtiin hyvänä, että Helmi-ohjelmassa kehitetään seurantamenetelmä vieraspetojen tehopyyntialueille vieraspetotiheyden ja pyynnin vaikuttavuuden arviointiin ja toteutetaan sen mukainen seuranta valituilla tehopyyntikohteilla.

Lausunnoissa nähtiin, että linnuston rauhoitusalueita tarvitaan vesilintukantojen säilymisen turvaamiseksi ja että aloitettua työtä pitää jatkaa. Lisäksi tuotiin esiin levähdysalueiden perustamistoimien vapaaehtoisuuden tärkeys asiakokonaisuuden yleisen hyväksyttävyyden kannalta ja erityisesti maanomistajien näkökulmasta.

Perinnebiotooppien kunnostus ja hoito

Lausunnoissa nähtiin Helmi-ohjelmassa esitetyt perinnebiotooppien kunnostuksen ja hoidon toimenpiteet luontotyyppien ja lajien uhanalaistumiskehityksen taittamiseksi erittäin tarpeellisiksi. Toisaalta yhdessä lausunnossa perinnebiotooppien tavoitetta pidettiin varsin maltillisena ja toisessa lausunnossa esitettiin, että kokonaistavoite olisi nostaa hoidettujen perinnebiotooppien ala vähintään 52 000 hehtaariin. Lisäksi yhdessä lausunnossa tuotiin esiin, että pinta-alan käyttö ainoana perinnebiotooppien hoidon ja kunnostuksen mittarina on ongelmallinen, sillä yhtä tärkeä mittari olisi kohteiden lukumäärä. Pinta-alaan keskittymisen nähtiin ylikorostavan laajoja metsälaitumia, joiden arvo perinnebiotooppina on usein vaatimaton.

Lausunnoissa tuotiin esiin, että perinnebiotooppien arvojen ylläpitämiseen ja ennallistamiseen tarvitaan ennen kaikkea kohteiden kunnostajia ja hoitajia: karjatiloja, vuokraeläinvälitystä, uudenlaista maaseudun monialayrittäjyyttä, johon luonnon- ja maisemanhoito voidaan kytkeä.

Uuselinympäristöjen kunnostamista pidettiin tärkeänä monien uhanalaisten lajien, erityisesti perinne- ja paahdeympäristöjen lajiston tilan parantamisen kannalta ja toivottiin priorisoitavan myös lentokenttien niityt.

Yhdessä lausunnossa tuotiin esiin, että suojelualueille kohdistuvan tavoitteen saavuttaminen edellyttää panostusta uusien kohteiden hoidon suunnitteluun ja lajistoselvityksiin. Todettiin, että kasvavan hoitoalan myötä tarvitaan merkittävää lisäresursointia viranomaisille vuosittain toistuvan hoidon ohjaukseen ja sopimusyhteistyöhön sekä toimien dokumentointiin ja seurantaan ja että resurssien puute vaikuttaa suoraan kohteiden hoidon laatuun ja kohteilla elävien uhanalaisten lajien säilymismahdollisuuksiin. Todettiin myös, että uusista hoitoon otettavista suojelualueiden kohteista yhä useammat ovat haastavia, moniarvoisia kokonaisuuksia, joissa hoitosuunnittelu ja hoidon toteutus vaativat erityisosaamista.

Perinnebiotooppien toimenpiteenä esitetty valtakunnallisen ja alueellisen koordinaation parantaminen nähtiin lausunnoissa erittäin tärkeänä ja katsottiin, että se tulee resursoida riittävästi. Perustettavassa valtakunnallisessa koordinaatioryhmässä tulee olla mukana myös kulttuuriympäristön asiantuntija.

Metsien suojelu, ennallistaminen ja luonnonhoito

Useissa lausunnoissa tuotiin esiin, että ELY-keskuksen metsäisiin elinympäristöihin liittyvien luonnonhoitotöiden kohdentaminen pelkästään suojelukohteille ja Natura-alueille olisi erittäin ongelmallista. Todettiin, että lajisuojelutarpeista lähteviä toimia olisi perusteltua kohdentaa myös suojelualueverkoston ulkopuolisiin kohteisiin esimerkiksi harjuilla ja paahdealueilla, jotka kuuluvat verraten harvoin tiukan suojelun piiriin. Huomattavalle osalle lajiesiintymiä nimenomaan ennallistamis- tai hoitotoimien järjestäminen on ensisijasta riippumatta siitä, onko kohde suojeltu vai ei. Todettiin, että ympäristötukisopimukset tai Metsäkeskuksen luonnonhoitohankkeet eivät läheskään aina sovellu talouskäytössä olevien metsien luonnonhoidon tukemiseen. Siksi ehdotettiin, että ELY-keskusten olisi perusteltua osallistua lajinsuojelun näkökulmasta hoitotoiminen järjestämiseen suojelualueverkon ulkopuolisissa metsäisissä elinympäristöissä erityisesti silloin, kun talousmetsien luonnonhoitohankkeet eivät sovellu pienimuotoisten toimien sujuvaan järjestämiseen.

Metsien ennallistamisen polttotavoitteen nähtiin olevan monimuotoisuuden kannalta erittäin tarpeellisia, mutta käytännön toteutuksen kannalta kunnianhimoisia ja vaativan riittävää resursointia.

Yhdessä lausunnossa todettiin, että huomattava osa metsäluontotyyppien ja niiden lajiston uhanalaistumisesta on kytköksissä runsaslahopuustoisten metsien ja vanhojen puuyksilöiden hupenemiseen, johon ei voida aktiivisin toimenpitein vaikuttaa. Ehdotettu luonnonsuojelualueiden tukialueiden perustaminen hakkuun jälkeen nähtiin kiinnostavana avauksena, mutta pidettiin tärkeänä varmistaa, ettei tukialuehakkuisiin päädy varttuneita tai vanhoja suojelualueisiin rajautuvia metsiä. Todettiin myös, että valtion monikäyttömetsien kulotustavoitteita ei tulisi rajoittaa pelkästään palojatkumoalueisiin.

Useissa lausunnoissa nähtiin tärkeänä, että METSO ja Helmi säilyvät itsenäisinä ohjelmina tiiviissä yhteistyössä toimien, jotta yhteinen päämäärä metsien monimuotoisuuden turvaamisesta saavutetaan kustannustehokkaasti ilman päällekkäisiä toimenpiteitä. Helmi-ohjelman kautta METSO-ohjelmassa voidaan toteuttaa myös metsien ennallistamisen ja luonnonhoitotoimenpiteitä myös suojelualueilla ja valtion monikäyttömetsissä, mikä nähtiin hyvänä lisäyksenä metsäisten elinympäristöjen tilan parantamiseen.

Yhdessä lausunnossa nähtiin tärkeänä, että kaikki puustosiin elinympäristöihin liittyvät toimet ovat jatkossakin METSO-ohjelman alla ja oleellisena, että Helmiin mukaan otetut, METSOa täydentävät toimet, siirretään osaksi METSOa vuodesta 2026 alkaen ja vuoden 2025 jälkeiselle ajalle asetettuja tavoitteiden täsmennetään ja kohdennetaan laajapohjaisessa työryhmässä. Toisaalta toisessa lausunnossa tuotiin esiin, että METSO- ja Helmi-ohjelmien yhdistäminen pidemmällä aikavälillä voisi tuoda tehokutta hankehallintoon ja säästöä siihen tarvittaviin resursseihin.

Metsiin liittyen useissa lausunnoissa tuotiin esiin, että suojelutavoitteita asettaessa tulee huomioida EU:n biodiversiteettistrategia vuoteen 2030, jonka yhtenä tavoitteena on saattaa oikeudellisen suojelun piiriin vähintään 30 prosenttia EU:n maa-alueista ja 30 prosenttia EU:n merialueista. Helmi-ohjelman valtion metsien suojeluun liittyvä kirjaus nähtiin erittäin tärkeänä ja tarpeellisena, koska nähtiin, että Suomen olisi toteutettava tällainen kartoitus osana EU:n biodiversiteettistrategian 2030 toteutusta.

Nähtiin, että Helmi-ohjelmassa metsien suojelutavoitteen tulee olla merkittävästi kunnianhimoisempi. Tuotiin esiin, että EU-tasolla Suomi on sitoutumassa EU-tason 30 %:n suojelutavoitteisiin, mutta Helmi-ohjelmassa kansalliset tavoitteet kattaisivat yhdessä sovitusta tavoitteista vain murto-osan. Esiitettyjen Metsähallituksen maastotarkastusten ja alue-ekologisen suunnittelun arvioinnin nähtiin olevan hyvä alku suojelu- ja ennallistamistoimille, ja todettiin, että Metsähallituksen osalta määrälliset ja aikataululliset suojelutavoitteet tulee asettaa inventointien tulosten ja suojelutarpeen perusteella.

Yhdessä lausunnossa tuotiin esiin, että metsäteeman tavoite on täysin epärealistinen nykyisillä metsänhoitotavoilla, metsälaila ja voimassaolevilla sertifikaattien kriteereillä. Todettiin, että suojelua pitää lisätä merkittävästi ja että suojelualueiden ulkopuolella tarvitaan selkeitä metsätalouden toimintatapojen muutoksia, jotta suojelualueen ulkopuolinen metsä voi suojella lajistoa tai edes hidastaa sen taantumista.

Pienvesien ja rantaluonnon kunnostus ja hoito

Useissa lausunnoissa pidettiin Helmi-ohjelman pienvesien kunnostustavoitetta vaatimattomana. Laskettiin, että Helmi-ohjelman puitteissa Suomen puroista sekä lähteistä kunnostettaisiin vain 5 promillea. Erityistä huomiota kiinnitettiin suojelualueiden ulkopuolisten kohteiden alhaiseen tavoitteeseen. Toisaalta ymmärrettiin myös, että pienvedet ovat aiemmin jääneet vesienhoidon toteutuksen ulkopuolelle ja että rantaluonnon osalta systemaattiset tavoitteet ovat aikaisemmin puuttuneet. Todettiin, että tietopuutteet ovat suuria ja aiempaa kunnostuskokemusta on vähän.

Kahdessa lausunnossa nostettiin esiin lampien puuttuminen toimenpidelistauksesta ja yhdessä pohjaveden tihkupintojen puuttuminen. Tuotiin esiin, että pienvesien säilymiseksi tulee kunnostustoimien lisäksi turvata pienvedet maankäytössä riittävällä lainsäädännöllä, sertifikaateilla tai muulla ohjeistuksella.

Lausunnoissa haluttiin korostaa kalojen kutualueiden kunnostushankkeita sekä vaellusesteiden poistamista. Korostettiin, että toimenpiteet tulee tehdä yhteistyössä paikallisten vedenomistajien kanssa ja toivottiin, että yhteistyö paikallisten kalatalousalueiden kanssa tuotaisiin ohjelmassa esiin. Muistutettiin, että kunnostustoimen vaikutuspiirissä olevat yksityiset vedenomistajat ja/tai yhteisen vesialueen osakaskunnat tulee myös pitää hankkeissa mukana alusta alkaen.

Toivottiin, että toimenpiteeseen 30 (valtakunnallinen koordinaatioryhmä tehtävät) lisättäisiin valuma-aluekokonaisuuksilla tapahtuvien toimien edistämisen menetelmäkehitys ja toimintamallien luominen. Kahdessa lausunnossa nostettiin esiin vedenalaisen luontotyypit, jotka lausujien mukaan tulisi huomioida rantaluontotyyppihin kohdistuvissa toimissa ja selvittää mahdollisuuksia ulottaa kunnostustoimet myös veden alle.

Lausujat muistuttivat myös, että pienvesien ennallistamisen suurin uhka on metsänhoitotoimenpiteet. Jotta pienvesistöjen ennallistaminen olisi vesiluonnon biodiversiteettiä säästävää sekä kustannustehokasta, tulisi varmistaa, että ennallistamiskohteiden lähialueiden metsätaloustoimissa noudatetaan normaalia metsänhoitoa huomattavasti suurempaa huolellisuutta. Samoin tuotiin esiin, että toimenpiteitä tulisi voida kohdentaa myös metsätaloustoimissa olevien laajempien (suo)metsä valuma-alueiden vesiensuojeluhankkeiden suunnitteluun ja toteuttamiseen yksityismetsissä ja että metsätalouksella sijaitsevien peruskuivatushankkeiden luonnonmukainen kuivatus tulisi saada myös toimenpiteiden piiriin.

Viestintä ja sidosryhmäyhteistyö

Lausunnoissa kannatettiin laajalti alueellisten yhteistyöryhmien perustamista. Toivottiin, että myös maakuntaliitot kutsutaan alueellisiin yhteistyöryhmiin, ja tuotiin esiin maakuntaliittojen mahdollisuudet osallistua Helmi-ohjelman tavoitteiden toteutumiseen mm. maakuntakaavoituksen ja aluekehittämisen keinoin. Samoin korostettiin, että kuntien osallistuminen yhteistyöryhmiin on tärkeää.

Monissa lausunnoissa korostettiin, että ohjelman onnistumisen edellytyksenä on toimijoiden tiivis yhteistyö. Ohjelmassa mainittuja koordinaatio- ja yhteistyöryhmiä kannatettiin, mutta muistutettiin, että erilaisten ryhmien tarve ja roolit tulee tarkkaan harkita, jotta hallinnollistyyppisen työn osuus ei kasva liian suureksi. Korostettiin, että erilaisten ryhmien roolit ja tehtävät tulee myös määritellä selkeästi.

Lausunnoissa pohdittiin alueellisten yhteistyöryhmien toimivuutta. Ehdotettiin, että Helmi- ja METSO-yhteistyöverkoston yhdistäminen on toimiva konsepti alueilla, joilla METSO-yhteistyöverkosto ei ole toiminut aktiivisesti. Toisaalta nähtiin, että joillain alueilla on parempi perustaa teemakohtaisia yhteistyöryhmiä.

Viestinnästä todettiin, että Helmi-ohjelman näkyvyyttä valtakunnallisesti tulee kasvattaa

Koulutushankkeen osalta huomautettiin, että toimenpiteiden suunnitteluun ja toteutukseen vaaditaan valtionhallinnon organisaatioiden lisäksi yksityisiä palveluntuottajia. Todettiin, että onnistuessaan koulutuksella lisätään pitkäaikaisesti ja laajavaikutteisesti luonnonhoidon osaamiskapasiteettia ja parannetaan palveluyritysten mahdollisuuksia laajentaa ja monipuolistaa yritysten toimintaa. Todettiin, että maaseutualueiden näkökulmasta osaamisvaltaisten yritysten kasvu ja sijoittuminen alueille on kannatettavaa.

Ohjelman tietopohja ja seuranta

Selvitykset ja inventoinnit sekä tutkimus ja tietojärjestelmät

Useissa lausunnoissa korostettiin, miten tärkeää on kehittää avoin luontotietojen paikkatietojärjestelmä, joka olisi myös ympäristöhallinnon ulkopuolisten toimijoiden käytössä. Tietopohjasta todettiin olevan hyötyä kunnille Helmin lisäksi myös maankäytön ja rakentamisen ohjaamisessa ympäristöhaittojen ehkäisemiseksi.

Muistutettiin, että tavoite yhtenäisestä tietomallista edellyttää myös yhtenäisiä inventointi- ja seurantamenetelmiä. Siksi toivottiin, että yhtenäisen ohjeistuksen ja koulutusten tarkeys sekä inventointimenetelmissä että inventointi-, seuranta-, suunnitelma- ja toimenpidetiedon hallinnassa nostettaisiin vielä korostetummin esiin.

Todettiin, että Metsähallituksen Luontopalvelujen ennallistamisen ja luonnonhoidon vaikutusseurantojen jatkuvuuden turvaaminen on välttämätöntä, koska vain niiden kautta voidaan saada selville toimenpiteiden pitkän aikavälin vaikutuksia.

Lausunnoissa tuotiin esiin, että yhteistyöhön tutkimustahojen kanssa tulee kannustaa kaikin tavoin, ja että ekologisen tutkimuksen lisäksi tarvitaan tutkimusta myös sosiologisista ja taloudellisista vaikutuksista sekä mm. luonnonsuojelutöiden työllisyys- ja muita paikallistaloudellisista vaikutuksista.

Todettiin myös, että Helmi-elinympäristöohjelman toteutuksessa tullaan hyödyntämään paljon olemassa olevaa metsä- ja luontotietoa, mutta sillä tulee olla myös merkittävä rooli luontotiedon tuottajana. Yksittäisten toimenpiteiden suunnittelussa tulee huomioida myös luontotietojen todentaminen ja seuranta.

Kunnostus- ja ennallistamistoimenpiteiden seurannat

Seurantojen merkitystä korostettiin useissa lausunnoissa. Kiitettiin, että Helmi-ohjelman toimenpiteille on tehty laadukas ja tarkka seurantaohjelma sekä edistymisen että vaikuttavuuden osalta. Muistutettiin, että suurten rahallisten panostusten tuottavuus ja vaikuttavuus voidaan seurannalla näyttää toteen.

Yhdessä lausunnossa nostettiin esiin huoli siitä, miten tutkimukseen riittävät resurssit ja tekijät on varmistettu, ja miten seurantatieto kerätään niin, että se on tutkimuksen kannalta relevantissa muodossa.